

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 30 3. avgusta 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Strajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Zokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelk »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72
od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa
proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Obisk pri soborcu
Ludviku Artaču
stran 4 in 5

Sutjeska v Dolenjskih
Toplicah
stran 6

Priti pred svitanjem
stran 7

Partizanski miting
pod Triglavom
stran 11

TV-15 za mladino
stran 15



OBRAMBNI DAN BRIGADIRJEV – Na zveznih, republiških in tudi na lokalnih mladinskih delovnih akcijah širom naše domovine je v programih dejavnosti brigadirjev tudi obrambni dan. Na nekaterih akcijah v Sloveniji je ta dejavnost mladih izpeljana že tako do potankosti, da brigadirke in brigadirji spoznavajo osnovne vojaške taktike, se spoznajo z vojaško tehniko in orožjem ter pri tem spoznajo vojaško življenje pripadnikov JLA. Pa ne gre samo za to. Ob tem sledijo tudi praktične vaje na terenu (pohodi s kompasom in vojaško specialko, streljanje z vojaško puško, obramba določenega važnega objekta, izvidovanje in podobno), tako da mladi pridobijo znanja, ki jih dotlej še niso spoznali. Pri organizaciji obrambnih dnevnov na mladinskih delovnih akcijah priskočijo na pomoč ne samo pripadniki JLA pač pa tudi organizacije ZRVS, štabi TO, milica, člani ZZB NOV ter drugi.

Na fotografijah: brigadirji na zvezni mladinski delovni akciji »Posočje 78« se spoznavaajo z vojaškim orožjem.

Besedilo in slika: Filip MATKO

TITO – SIMBOL REVOLUCIJE

Kolikor bolj razmišljamo o dnevu vstaje, pogostejše se misel ustavlja na tistih izročilih in vrednotah, katerih svežina seže z vso svojo izkustveno uporniško močjo v sedanja in tukajšnja dejanja in hotenja. Skozi revolucionarno dediščino pa se nepretrgoma vleče širina, množičnost vsakokratnega družbenega delovanja in spreminjanja.

To je danes dragoceno in preverjeno politično vodilo, izredno aktualno že zato, ker je, kakor pred sedemintridesetimi leti, najtrdnjše jamstvo obrambe in razvojne strategije naše družbe.

Skozi štiri desetletja gradi naš delovni človek tovarne, ceste, šole. V tem delu za skupnost se je koval in izkoval v človeka s širokimi dlanmi, v človeka strokovnjaka in samoupravljalca, odgovornega za opravljeno delo sebi in skupnosti, v človeka, osvobodjenega vseh spon, kakršnega je videl tovariš Tito že v svoji rani mladosti, ko je odšel v svet z namenom, da ga spremeni, za večjo srečo in večje bogastvo vseh ljudi. Uspel je – in prav zato, ko ob mejnikih naše ustvarjalnosti, kakršni so v letošnjem letu bili kongresi republike in konference avtonomnih pokrajin, temeljito oceno doseženega in ustvarjalno sintezo 11. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije, pregledamo naše ustvarjalne dosežke, začutimo odgovornost, dolg in zahvalo tovarišu Titu.

In porodila se je ideja, da mu rečemo hvala, preprosto in človeško, v imenu delovnih ljudi in občanov Maribora. Želimo mu izročiti »spomenik revolucije v Mariboru«, saj je tovariš Tito utelešenje in simbol revolucije v slehernem kraju naše domovine, on je simbol napredka in sreče v vsaki krajevni skupnosti in temeljni organizaciji združenega dela.

Tovariš Tito je vzornik in učitelj nam vsem.

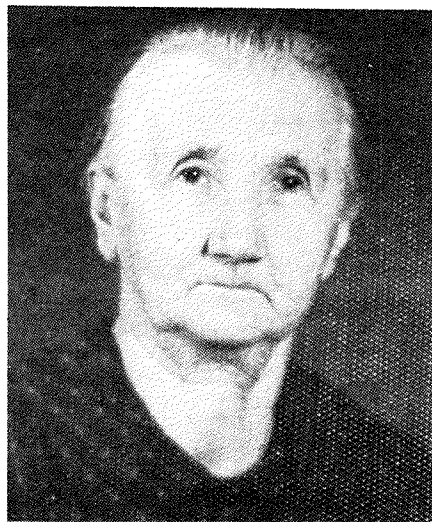
(Predsednik skupščine občine Maribor RAFAEL RAZPET v obrazložitvi predloga sklepa o dodelitvi najvišjega priznanja skupščine občine Maribor tovarišu Titu)

Rdeče vrtnice za praznik

Borci in vojaški invalidi iz Črne ji tudi v našem tovarišu TV-15 želimo še mnogo zdravja in zadovoljnih let

Dne 22. julija je tovarišica Ana Štefan iz Mušenika praznovala devetdesetletnico svojega življenja.

Ob tej priložnosti smo jo obiskali. Sprejela nas je z nasmehom in polna vedrine. Ko smo jo vprašali, kakšno je bilo pravzaprav njeno življenje, je odgovorila: »Dobrega na svetu nisem imela veliko, razen danes... Zdaj me pa bolezen tare!« Ko je imela šest let ji je umrl oče in mati ni mogla sama preživljati družine. Sedem let je imela, ko je morala služiti k tujim ljudem. S štiriindvajsetimi leti se je poročila s Štefanom Jurijem, delavcem, zaposlenim na žagi Mušenik. Ko je bila prva svetovna vojna, moža ni videla štiri leta. Sama je skrbela za družino.



ANA ŠTEFAN
iz Mušenika

»Rodila sem tri otroke, sin Maks je padel za svobodo kot partizan,« je rekla. »Oba z možem sva po svojih najboljših močeh pomagala narodnoosvobodilnemu boju.«

Ob slovesu smo ji še enkrat čestitali k svojemu jubileju in ji podarili šopek rdečih vrtnic. Borci in vojaški invalidi iz Črne ji tudi v našem tovarišu TV-15 želimo še mnogo zdravja in zadovoljnih let.

IGNAC ZDOVC
Center 128
p. Črna

Lepo praznovanje dneva vstaje

Bilo je to nepozabno srečanje in želja, da bi bilo tako še mnogokrat, v to sem prepričan, ni samo moja želja

V nedeljo, 23. julija letos, so se v lepem sončnem vremenu zbrali v domu narodnega heroja Miloša Zidanška borci Zidanškove brigade (Pohorske) ter prebivalci celjskega, mariborskega in koroškega območja. Mnogo je bilo mladine in med njimi taborniki, brigadirji. Prišle so delegacije delovnih organizacij in ustanov, ki nosijo ime narodnega heroja Miloša Zidanška, predstavniki JLA ter mnogi predstavniki družbenopolitičnega življenja občine in republike.

Program je bil zelo pester in bogat. In slavnostnima govornikoma Petru Stanetu-Skali in Sergeju Kraigherju, ki sta v sproščeni, lepi domači besedi govorila o življenjski in hrabri revolucionarni poti izjemne osebnosti Miloša Zidanška in njegovih plemenitih vrlinah, je bilo lepo prisluhniti.

Tudi besede zapisane na obeležju, so lepe: »Veličino njegove zgodovinske osebnosti cenimo kot svetel vzor pogumnega revolucionarja in borca za pravico, svobodo ter srečo človeka.«

Tovariško in partizansko srečanje je trajalo tja do večera. Kako prijetno je bilo videti borce, ki so se veselili srečanja s soborcem, prijateljem, z znancem. In pesem, ki so jo zapeli skupaj z zadovoljnimi domačini, je človek ponesel kar s seboj. Tako naša je bila, tako lepa.

Takšna doživetja nehoti vodijo k razmišljanju: V kako majhnih vaseh, zaselkih so se rodili veliki možje, naši velikani! Morda še besedo zahvale organizatorjem, ki so mislili na vse. To je bilo res lepo praznovanje dneva vstaje, tam na hribu Straža na Gori (v Dramljah!). Srečanje bo nepozabno in želja, da bi bilo tako še mnogokrat, v to sem prepričan, ni samo moja želja.

ANTON GRAŠIČ-SAVO
Polica 11
p. Naklo

Zakaj takšen odnos?

Da bi ZB NOV Bled o prireditvi, kakršna je bila ta, ne bila obveščena, zelo dvomim.

Preteklo nedeljo, 16. julija 1978, je bilo v dolini Krna pod Triglavom zborovanje koroških borcev Slovenije. Prišli so številni tovariši iz mnogih slovenskih občin s prapori, tudi borci iz Koroške so prišli – le prapora ZB NOV z Bleda ni bilo. Ko sem kasneje sledil slovenski tisk, o tem srečanju ni bilo napisanega ničesar, niti o pozdravnih besedah in govoru predsednika skupščine občine Radovljica inž. Peruša. Da bi ZB NOV Bled o prireditvi, kakršna je bila ta, ne bila obveščena, zelo dvomim!

Zato v imenu tovariša, ki mi je to povedal in na njegovo prošnjo vprašujem: Zakaj takšen odnos do tega pomembnega srečanja borcev, ki so še med prvimi odzvali klicu za svobodo domovine?

ALOJZIJ VOVK
p. p. 6
Bled

PRIPIS UREDNIŠTVA:

Zborovanju koroških borcev, o katerem pišete, smo v današnji številki TV-15 namenili kar vso stran.

Odločno protestiramo!

Odmev na »Resnica o knjigi Vojakovi spomini in njenem avtorju«, TV-15

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Kočevje je na svoji seji, ki je bila 14. julija 1978 – med drugim – razpravljalo tudi o zapisu »Resnica o knjigi Vojakovi spomini in njenem avtorju« izpod peresa Dušana Bravničarja in zavzelo naslednje stališče:

Knjigo obravnavamo kot zbirko neresnic in klevet in se čudimo, da jo je izdala naša domača založba. Vsi kočevski borci, ki so dali v našem revolucionarnem narodnoosvobodilnem boju toliko žrtev, smo bili ob tej knjigi globoko prizadeti.

Od kod jemlje založba Lipa pravico predstavljati slovenski javnosti in kočevskim borcem kompromitiranega tujskega legionarja in emigranta Stojana Cirka, ki je še danes pristaš najbolj desničarskih sil v Franciji, kot kočevskega borca naše revolucije in socialistični domovini zvestega proletarskega sina, ki naj bi bil vzgled mladini? Večje žalitve kočevski borci – niti s strani emigrantske literature – še nismo doživeli.

Odločno protestiramo proti taki založniški politiki v založbi Lipa in proti vsem, ki so pripomogli k izidu tega pamfleta – v prepričanju, da bodo poklicani na odgovornost.

Strinjamo se s prispevkom Dušana Bravničarja »Resnica o knjigi Vojakovi spomini in njenem avtorju«, objavljena v nadaljevanjih v TV-15.

ZZB NOV KOČEVJE

Ljubljana, 21. VII. 1978

Čestitam kolektivno
na partizansko relikvijo
magnetskega zvočnika
votilke.

Želim, da bi se na
stolce prikaneravali gornji
stražarski med NOV
tako, da bi mladi opo-
meravali relikvijo naše
bore in, da bi se
hramili v muzejske
terorizma borce - borce

benjamina Šime
Ljubljana, 21. VII. 1978



Beltinci, 23. julija 1978

Kolektivno uredništva ter uprave "TV-15" -

glasila ZZB NOV in ZRVS Slovenije

iskrene čestitke ob prejemu priznanju - nagradi
vstaje slovenskega naroda za leto 1978

dopisnik Filip MATKO

fluatt



31112 u ljo
31151 ktr
134/2595
kotor 24 26 1100

uredništvo tv 15
mikroskopske 12
ljubljana

iskrene čestitke
uz



N. Gonica, 27. 7. 78

prebralo je precej časa, odhal
se vsem oglašila. Čestitam za
zaslužno priznanje, ki je pa
je vaše planilo prejelo!

Vsi isti pronica v vedno
živši brez brancev. In tako
je prav! Zanimiva je tudi mladina
sha stran. Le pridno objavljate
tudi dogodke iz današnjih
dni, ki bodo ali drugate življenja
jo naše tešče čase.

Sida Tila



31112 u ljo
31151 ktr
134/2595
kotor 24 26 1100

redakcija tv 15
ljubljana

dragi silvo tebi i redakciji čestitam veliko priznanje sa
željom da bilježite nova uspjeha

list ooka kotor

PRIPIS UREDNIŠTVA:

Objavljamo nekaj čestitk, namenjenih našemu delovnemu kolektivu ob prejemu nagrade dneva vstaje slovenskega naroda. Za vse zal ni bilo prostora. Vsem, ki so se nas ob tej priložnosti spomnili, se iskreno zahvaljujemo.

Dne 27. julija se je v Ljubljani sestala komisija za VI pri RO ZZB NOV Slovenije, prvič v novem sestavu. Na dnevnem redu sestanka je bil v prvi vrsti akcijski program RO ZZB NOV Slovenije in posebej del, ki obravnava vprašanja vojaških invalidov, informacija o spremembah in dopolnitvah statuta ZZB NOV Jugoslavije, informacija o uresničevanju stališč Skupščine SR Slovenije in predsedstva Republiške konference SZDL Slovenije o izvajanju in nadaljnjem urejanju sistema socialne varnosti borcev NOV in vojaških invalidov, sprememba in dopolnitev republiškega zakona o vojaških invalidih ter družbeni dogovor o dograditvi zdravstveno-rekreacijskega centra za vojaške invalide in udeležence NOV v Strunjanu.

Seje se je poleg predstavnikov komisije za vojaške invalide pri skupščini SRS udeležil tudi sekretar RO ZZB NOV tovariš Marjan Lenarčič.

Na začetku sestanka je bilo ugotovljeno, da so novo imenovani člani komisije za VI hkrati tudi zastopniki posameznih slovenskih regij, kar bo v bodoče še bolje zagotavljalo delo na delegatskih osnovah.

Na seji zbrani tovarišice in tovariši so z enominutnim molkom počastili spomin na nedavno umrlega dolgoletnega člana te komisije Lojzeta Stariho.

Novi predsednik komisije za vojaške invalide Stane Repar se je za požrtvovalno delo zahvalil vsem članom komisije iz prejšnjega sestava in nakazal naloge sedanje komisije, ko je dejal, da bo treba resneje razmišljati in storiti vse, da bodo vojaški invalidi-borci dobro oskrbovani, saj se ta, kot vsa borčevska populacija stara in z njihovo starostjo se porajajo tudi novi problemi. O akcijskem programu in posebej o tistem njegovem delu, ki se nanaša na vojaške invali-

Seja komisije za VI RO ZZB NOV Slovenije

O že storjenem in o bodočih nalogah

de, je predsednik komisije dejal, da je bil sestavljen na osnovi podatkov o že opravljenem delu (podanih na 5. skupščini ZZB NOV Slovenije). V tej mandatni dobi bo potrebno posebno skrb posvečati podružbljanju te problematike ter njeno obravnavo na ravni krajevnih skupnosti in občin. Razen nalog nakazanih že na peti borčevski skupščini se je pridružilo še nekaj novih, ki pa vse zahtevajo koordinacijo dela vseh tistih, ki so kakorkoli zadržani za njeno uresničevanje.

Delegati, oziroma člani komisije so se v razpravi razživel in imeli precej pripomb na recipročno informiranje, ki da seže le do občinskih odborov, ne gre pa do krajevnih organizacij. S tem v zvezi je tovariš Lenarčič informiral zbrane o nedavnem sestanku predsedstva RO ZZB NOV s predsedniki in sekretarji občinskih odborov ZZB NOV namenjenega problematiki delegatskega delovanja v borčevski organizaciji.

Član komisije iz Ljubljane je sprožil vprašanje o odnosu do mirnodobskih vojaških invalidov, ki so praviloma mlajši ljudje, člani združenja VI, do katerih pa bo treba v prihodnje zavzemati ostalemu članstvu enakovredna stališča.

Tovariš Lenarčič je v nadaljevanju razmišljanja

o izboljšanju informiranja dejal, da bo potrebno v prihodnje zahtevati tudi na zvezni ravni, da bodo materiali in gradiva (predlogi, osnutki zakonov in podobno) pravočasno posredovani, da bi bila problematika preglednejša in bi o nji lahko hitreje zavzemali stališča.

Člani komisije so precej razpravljali o pomembnosti tako imenovane sosedске pomoči in laične nege bolnikov, k čemur bi bilo treba intenzivneje pritegniti šolsko mladino. Tu ne gre za pravo strokovno pomoč, ampak za obiskovanje, da bi

borci-invalidi ne samevali, za lepo besedo, drobne pozornosti, ki lajšajo osamljenost.

V razpravi je bilo še ugotovljeno, da v akcijskem programu ni posebej omenjen šport. Na tem področju so namreč invalidi precej aktivni, kar pa zadeva financiranje športnih dejavnosti vojaških invalidov, je od občine do občine različno. Tam, kjer so invalidi vključeni v društva, gre financiranje preko samoupravnih skupnosti za telesno kulturo, kjer pa ni tako, nastopajo težave.

Ob vprašanju o organiziranosti vojaških invali-

dov na terenu so bili člani komisije enotnega mnenja, naj bo način organizacije prepuščen in prilagojen okoliščinam, v katerih vojaški invalidi na terenu žive in delajo. Kjer so pogoji za organizacijo, se taka lahko formira, kjer je pa primernejša oblika sekcija, naj sekcija ostane.

O spremembah in dopolnitvah statuta ZZB NOV Jugoslavije

Na prvi letošnji seji komisije za vojaške invalide pri RO ZZB NOV Slovenije so bila izoblikovana in zveznemu odboru posredovana nekatera stališča te komisije na osnutek novega zveznega borčevskega statuta. Takrat je imela ta komisija tehtno pripombo, da je v osnutku premalo poudarjen delegatski sistem, da ni v uvodu jasno zapisano, kako je zveza združenj borcev nastala ter ni opredeljeno združenje VI v sklopu ZZB. Takrat so podali še vrsto manjših pripomb in predlogov, zato so člani komisije želeli dognati, v kolikšni meri so jih pripravljavci statuta upoštevali, tega pa ni bilo moč ugotoviti, ker predloga statuta ta hip še ni na voljo. Člani komisije so se zato dogovorili, da bodo takoj, ko bodo predlog statuta prejeli in pregle-

dali ter ugotovili, v kolikšni meri je bil popravljen (oziroma ni bil), pripravili potrebne amandmaje za jesenski zvezni kongres ZZB NOV Jugoslavije.

Tovariš Godeša s komiteja za vprašanja borcev in VI pri skupščini SR Slovenije je komisijo natančneje seznanil tudi z informacijo o uresničevanju stališč Skupščine SRS in predsedstva RK SZDL Slovenije o izvajanju in nadaljnjem urejanju sistema socialne varnosti borcev NOV in vojaških invalidov. Ker smo o tej informaciji že pisali, naj ob tej priložnosti zapišemo še nekatere predloge, ki so jih člani komisije za vojaške invalide izrazili – bolj kot naloge za prihodnje kot pripombe k minulemu delu. Gre za nujnost preučitve problemov pri usklajanju invalidnin ter razmerja le-teh v različnih kategorijah invalidnosti (tu še vedno omenjajo leto 1959, ko je bilo to razmerje najbolj uravnoteženo), za boljše poučeno kadrov po občinah, ki se z vprašanji vojaških invalidov ukvarjajo ter za vprašanje reševanja pokojnim borcem in VI, ki so bili upokojeni v drugih republikah, pri čemer so tudi upokojeni po zakonih teh republik.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških invalidih je le uskladev že veljavnega zakona o vojaških invalidih ter uskladev le-tega z medrepubliškimi dogovorom in nekaterimi kasnejšimi zakoni. Predstavnik komiteja za borce in vojaške invalide je le na kratko informiral zbrane o teh spremembah (mi smo jih objavili v 25. letošnji številki). Ob problematiki dograditve zdravstveno-rekreacijskega centra v Strunjanu je komisija ugotovila le, da je večina podpisnikov že sprejela družbeni dogovor o financiranju tega objekta ter da ostali dogovor še preučujejo.

B. Ž. J.

Slovenska delegacija na Ilindenu

D drugega avgusta slavi makedonski narod dve veliki obletnici.

Letos mineva 75 let od ilindenske vstaje, dneva, ko je makedonski narod oborožen stopil v bran pred Turki in 34 let od razglasitve prve makedonske države v novejši zgodovini.

Makedonci bodo ti dve svoji veliki obletnici slovesno proslavili pod pokroviteljstvom tovariša Tita!

Makedonci in drugi narodi ter narodnosti v SFRJ se zavedajo pomena stoletnega boja makedonskega naroda za narodno in socialno svobodo, ki so jo prvič po Samuelu in Kruševski republiki dosegli v polni meri, s popolno uveljavitvijo in samostojnostjo v SFRJ.

Na proslavo Ilindena je odpotovala tričlanska slovenska delegacija: Ivo Zorčič, Danica Merčik in Viktor Stopar.

KO ZB NOV Sostro-Podlipoglav

O tej krajevni organizaciji zveze borcev sva se pogovarjali s predsednico, tovarišico Tončko Berčičevo. O njihovem delu, uspehih in težavah mi je pripovedovala živo in zavzeto kot pripoveduje tisti, ki ima svoje delo rad in ima rad tudi ljudi.

Pa za začetek predstavimo krajevno organizacijo ZB Sostro-Podlipoglav: šteje 89 članov, zvečine starejših občanov. Sicer imajo v njihovi KS še eno KO ZB. V Podlipoglavu so uredili spominsko hišo (ki pa je še potrebnih popravil), kjer so na zunanji steni vgrajene štiri spominske plošče padlim v NOB iz tamkajšnje okolice. »Nekajkrat na leto imamo srečanja, ki jih organiziramo skupaj z društvom upokojencev, zlasti pa so uspešni skupno pripravljani izleti.«

Člani te krajevnne organizacije skrbijo za svoje koristno zdravljenje in oddih ter se zlasti za tiste svoje člane, ki si sami ne morejo pomagati; poskrbijo za urejanje patronežne službe (ki je v njihovem predelu kar dobro organizirana). Posebne ambulante za borce v njihovi bližini ni, zato hodijo borci iz te krajevnne organizacije zvečine v dispanzer v ljubljanski Šiški, k zobozdravniku pa v Moste.

Na področju Sostra-Podlipoglava imajo borcev-kmetov bolj malo, vsi pa imajo vsaj osnovna materialna vprašanja, v okviru zakonskih možnosti, rešena.

Ob uveljavljanju posebne dobe so imeli bolj malo dela, saj so morali posebej posredovati le v enem samem primeru, kljub temu, da je bilo zahtevkov za uveljavljanje te dobe iz njihovega kraja več.

Tovarišica Berčičeva nam je povedala, da pač zavzemajo največji del njihovega dela stiki s članstvom, povezovanje s krajevno skupnostjo in še posebno z društvom upokojencev.

»Skupaj z društvom upokojencev smo si ogledali že domala vso Jugoslavijo, zlasti pa partizanske kraje v Bosni, Jasenovcu, Rab... Taka srečanja ljudem zelo mnogo pomenijo. Ob takih priložnostih se pomenijo o svojem sedanjem življenju, težavah ter obujajo spomine.«

V Sostrem imajo tudi mladinsko pohodno enoto, ki nosi ime po Molniški četi, pa tudi sicer, pravi tovarišica Berčičeva, so mladinci povsod, pri vseh akcijah v krajevni skupnosti zraven, skupaj z borci (kolikor slednjim dopušča zdravje).

Pravzaprav se je tovarišica Tončka Berčičeva oglasila v uredništvu našega časnika zato, da bi dopolnila nekatere pomanjkljivosti v našem zapisu o Molniški četi, oziroma, da bi dodala nekaj podatkov. Sama je bila aktivistka in kasneje borka, (tudi konfinirana v Bovegno) in precej dobro pozna dogodke in letu 1941 na podlipoglavsko-molniškem področju.

Bili smo veseli obiska, izvedeli smo precej podrobnosti o narodnoosvobodilnem boju v okolici Sostra in Podlipoglava, zvedeli pa smo tudi o prizadevnem delu tamkajšnjih borcev, česar smo še posebno veseli.

B. Ž. J.

Sediva pred njegovo hišo na Vrhovcih... Z Ludvikom Artačem-Lukom, sedaj stoodstotnim vojaškim vojnim invalidom! In pripoveduje mi o medvojnih križpotjih Artačeve družine.

Ko se Ludvik še ni zavedel samega sebe, se je mati Frančiška s tremi sinovi, Tone, Janezom in njim preselela v Dolino pod Bokalski grad pri Ljubljani. Rodili so se še trije otroci, Vida, Mariča in Francka. Oče se je podal v Ameriko, od koder niso dobili nobenega glasu. Mati Frančiška je ostala sama s šestimi otročiči in jih je preživljala pretežno brez tuje pomoči. Lotevala se je vsakega dela, prodajala je rože, hodila je na dneve, da je lahko preživela številno družino. Ob trdem delu si je prigarala majhno kočjo na obrobju Ljubljane. Otroci so ji že z mala pomagali, da bi razbremenili socialno zlo. Tone je odšel še kot otrok za pastirja, najmlajša Francka je bila odana v rejo, Janez in Ludvik pa sta še kot mladeniča pomagala pri zidarjih. Tone se je pozneje izučil za mesarja, a zaposlitve v svoji stroki ni dobil. Kot prostovoljec se je predčasno javil na odsluženje vojaškega roka, da bi tako razbremenil svojo mater pri preživljanju številne družine. Vida je začela hoditi v šolo, vseeno pa je materi pomagala pri domačih opravilih. Mariča je bila tedaj stara komaj pet let.

Po propadu Jugoslavije so bili pri Artačevih doma vsi, razen Francke, ki je bila v reji nekje pri Preserju. Tone ni dobil rednega dela, medtem ko sta bila Janez in Ludvik zaposlena pri gradbenih podjetjih »Tehna« in »Mavrič« v Ljubljani. Pri sodelavcih v »Tehni« se je Janez že v letu 1941 seznanil z organizacijo OF in začel z njo sodelovati. Prek njega so se z delom OF seznanili in povezovali še Ludvik, Tone in mati.

Janez odide k partizanom

Ob koncu marca 1942 je odšel k partizanom brat Janez, ki je dobil partizansko ime Slavic. Priključil se je četi 4. bataljona Notranjskega odreda, ki se je tedaj bojevala na področju Ključa, Samatorice in Vranjih pečin nad Podlipi.

Konec junija 1942 se je Janez Artač-Slavc po opravih namenil na svoj dom pod Bokalce. Preoblekel se je v civilno obleko in ostal doma čez dan. Tone in Ludvik sta bila tisti dan slučajno od doma. Ob pogovoru s sinom je mati naenkrat skozi okno zagledala večjo italijansko patroljo, ki je zavijala naravnost proti Artačevi hiši. Na čelu kolone je bil oficir, zraven njega pa civilist, ki je Italijane vodil. Ljudje so vedeli povedati, da je bil neki kaplan iz Ljubljane. Janez tedaj ni mogel tvegati pobega, zato si je pomagal z zvijačo. V civilni obleki je stopil pred vhodna vrata prav tedaj, ko je patrolja dospela do hiše. Civilist, ki je vodil vojake, je Slavca vprašal, če stanuje v hiši neki Ivan Artač. Ni se dal zmešati in takoj je pokazal na mala vrata v hiši, kjer je stanovala starejša ženska. Ženska je bila prav tedaj z doma, kar je Slavic dobro vedel. Nekaj časa so italijanski vojaki trkali na vrata, ko pa jih ni nihče odprl, so začeli po njih tolči s kopiti in jih potiskati, da so se slednjič vdala. Janez je ta čas izkoristil za pobjeg v bližnje grmovje in nato v gozd, od koder je opazoval nadaljnji potek. Ko so spoznali, da so prevarani, so se vojaki znesli

nad materjo in jo ustrahovali. Iz jeze so zažgali hišo in opazovali, kako mati meče blazine in odeje skozi okno, da bi preprečila požar. Mati je metala posteljnino ven, vojaki pa so jo metali nazaj. Čez nekaj časa so odšli mence, saj ji ne bo uspelo. Požar je pogasila z vedri vode in s poslednjimi napor.

Ogenj v hiši pa ji je uspelo pogasiti le za nekaj dni, kajti 23. julija 1942 so na Brdu pod Bokalci do tal požgali 25 hiš, delno požgali in izropali pa še 51 domov. Na ta dan so zverinsko pobili še 15 moških in 2 ženski. Tako je bila tudi Artačeva hiša žrtev tega divjanja. S hčerka Vido in Marico se je mati zatekla v sosedno Makarjevo hišo, katere lastnika, mož in žena, doma z Notranjske, sta odšla že prej k partizanom in tam ostala do konca vojne. Ludvik in Tone sta odšla še pred požigom njihove hiše med terence na področje Gabrja in Toškega čela, v avgustu 1942 pa sta bila dodeljena v prvo četo prvega bataljona Dolomitskega odreda

Trije bratje v isti četi

V začetku julija 1942 je bil oblikovan Dolomitski odred in vanj so se vključile vse enote, ki so takrat delovale na sektorju Dolomitov, med

njenih dveh mladoletnih hčera otežkočeno, zato so se vse tri iz Brda umaknile pod partizansko zaščito na osvobojeno ozemlje Dolomitskega odreda, na Selo, ki je samo dober kilometer oddaljeno od Dobrove, kjer je bila tedaj močna italijansko-belogardistična postojanka. Mati je prala in šivala perilo za partizane, Vida pa ji je pomagala. Vse tri so bile pod partizansko zaščito skoraj pet mesecev in se ob ofenzivah z njimi tudi umikale.

Tone je uspešno preživel obe večji italijanski ofenzivi. V prvi se je umikal z drugimi enotami čez Krim na Notranjsko, skupaj z bratom Ludvikom. Skupaj z notranjskimi borci sta napadala belo gardo v Begunjah in v Bezuljaku. Po končani ofenzivi so se borci iz Dolomitov vrnili nazaj na svoje operativno področje. Iz šole na Logu pri Vrhniku so jih pozdravili belogardisti s svinčenkami, saj so med septembrsko dolomitsko ofenzivo skrivaj ustanovili postojanko bele garde, s komandantom Mesesnelom na čelu. Šentjoštu, Rovtam, se je tedaj pridružilo še nekaj postojank, ki so pozneje skoraj vsak teden dobivale svoje zaveznike po sosednjih vaseh. Z žarometi obsijane cerkve so bile znamenilke, da se je v njih namestila nova posadka »Kristusove vojske«.

Bilo je 18. februarja 1943.

Obisk pri soborcu Ludviku Artaču

vasi v osrčje Dolomitov. Tedaj so mu oprtali težko strojnico in mu dodelili pomočnika. Borci so imeli najhujši spopad na Peskih nad Podutikom. Boj je bil srdit od jutra do večera. Levji delež celotne bitke je opravil Slavic, ki je med drugim z enim samim rafalom pokosil sedem italijanskih vojakov. Zaradi vse večjega sovražnikovega pritiska, so se borci že pretežno umaknili s položajev. Slavic in njegov pomočnik sta se vztrajala na položaju. V nenehnem opazovanju sovražnikovih premikov in pošiljanju svinčenk v njegove vrste je Slavic slednjič le opazil, da ga je samovoljno zapu-

bunkerje. Bilo je pozimi 1942/43, zato je bilo na vrhu hriba še precej snega. V dolini je bilo že talno. Noč je bila zelo svetla, zato je bila obramba veliko lažja. Vso noč je trajala bitka za uničenje belogardistične postojanke, vsi juriši so bili zaman. Sovražnike v cerkvi so partizani hoteli uničiti s prevaro. V ponjave so v sosednjih hišah natlačili poln voz listja in nekaj borcev – bombabašev, ga je vleklo proti cerkvi, da bi se zaščitili pred italijanskimi bombami, paradžaricami. Premikajoča barikada je uspela priti že do žične ograje, tedaj pa so belogardisti odprli ogenj iz mitraljezov in pušk in tako so preresetali dva borca prve čete, Francija Miklavca-Vinka in Bojana z Babne gore. Belogardisti so ugotovili, da je na vozu listje in tako je poslednja poteza partizanske akcije propadla. Vseeno pa tudi belogardisti niso ostali brez kazni. Ko so drugi dan ob svitu previdno odpahili žične barikade in se nazivali okrog mrtvih trupel partizanov, je ob obračanju Vinka naenkrat odjeknila eksplozija. Eden od belogardistov se je zgrabil za oči, drugi se je zgrudil. Vinko je namreč še preden je omahnil v smrt aktiviral bombo, ki se je pri obračanju trupla sprožila in enega belogardista ubila, drugega pa težko ranila, da je izgubil vid. Tako je mrtvi partizan maščeval svoje padle tovariše.

In napadi na belogardistično postojanko v Dravljah, borba na Brezovici, na Vranjih pečinah pri Podlipi; povsod sta bili imeni Slavca in Luke.

V obilici akcij, kjer je sodeloval in se odlikoval mitra-

stil še njegov pomočnik. Potem je sam zadrževal stotine vojakov. Izognil se je popolni obkolitvi in v zadnjem hipu povlekel iz ognja tudi težki mitraljez. Pri tem se je po vsej dolžini roke opekel z razgredo cevjo. V Gabrju ga je njegova enota počakala v zboru in mu za hrabro zadržanje dala vse priznanje. Komandant bataljona ga je pred vsemi borci pohvalil, grajal pa je borce, ki so se s položajev umaknili, zlasti še tiste, ki so Slavca pustili na cedilu. Tedaj je Slavic borem pokazal trikrat preluknjano triglavko. Ob velikem tveganju je imel tudi dosti sreče. Ze od prej in tudi pozneje je veljal Slavic za najboljšega mitraljezca Dolomitskega odreda. Bil je tudi dvakrat pri napadu belogardistične postojanke Log, ki se je našim silam vselej s fanatično zagrizenostjo upirala. Ni jo bilo mogoče uničiti. Obakrat se je boril z Ludvikom.

Tako je bilo tudi na Koreni, kjer so padli trije naši tovariši, dva iz prve čete in eden iz Ronkovega bataljona.

V jasni mesečni noči je kolona partizanov obkolila vrh Korene, kjer so bili v cerkvi zasidrani belogardisti horjulске posadke. Cerkev so zasedli nekaj dni prej in okoli nje so potegnili žične pregrade in ob obzidju zgradili

lizec Slavic, je prav gotovo nočni nenadni napad, ki so ga zasnovali Italijani in belogardisti dobrovske posadke!

V temni noči so se približali majhnemu zaselku Sela, oddaljenem le kilometer od Dobrove. Tedaj je tam spokojno ležalo nekaj partizanov in civilistov, med njimi tudi Artačeva mama in njeni hčerki. Stražar je še komaj uspel sprožiti strel in že je z vseh koncev zaropotalo. Med borce in civile je nenaden napad vnesel veliko zmedo in vsak se je reševal, kakor je vedel in znal, v obleki ali brez nje. Čeprav so borce iznenadili v spanju, pa sovražniki niso zmedli komandirja Svaruna in Slavca. Svarun je pograbil spečega trinajstletnega Romana in z njim v naročju streljal proti oboroženi drhali. Potem ko ga je odložil, je streljal še bolj uspešno. Slavic je bruhal rafal za rafalom, dokler se sovražnik ni v diru pognal nazaj v postojanko. Zaradi hrabrosti in iznajdljivosti obeh, je akcija sovražnikov popolnoma propadla, obenem pa sta obvarovala borce in civiliste pred najhujšim. Niti eden izmed njih ni bil ubit ali ujet, lažje ranjen pa je bil samo partizanski voznik Jastreb. Hrabro držanje Svaruna in Slavca na Selu je še dolgo odmevalo med borci Dolomitskega odreda. Mnogo borb in spopadov bi še laž ko našli, pa rekvizicij, lov za partizanskim dezertermem, ki je izsiljeval ljudi... Po nekaj tednih iskanja ga je izsledil Slavic pri Martinovcu na Selu in ga laže ranil. Potem je sledil spopad v hiši, kjer je Tone iz peči smrtno zadel žnidarjevega Tončka iz Gabrja. V težkem medsebojnem spopadu ga je ukro-



Ujete civile iz Belške grape ženejo belogardisti na Dobrovo; spredaj je Mrakova mama z Vrhniko z neznano partizanko, v drugi vrsti pa Frančiška in Vida Artač

železniško progo Ljubljana-Trst, razmejitveno mejo med Nemčijo in Italijo, tja do bivše jugoslovansko-italijanske meje pri Hotederšici. Enote so rasle iz dneva v dan, večala se je partizanska moč.

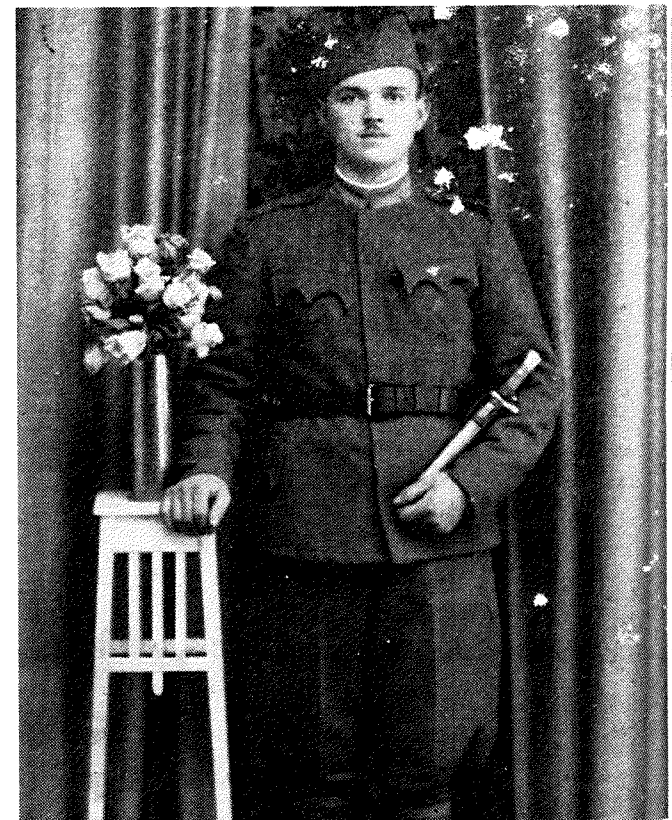
Med prvimi borci ustanovljenega Dolomitskega odreda je bil Janez Artač-Slavc, korajžni in dobrodušni fant. Tedaj je postal mitraljezec prve čete, prvega bataljona. V začetku je imela četa okrog 50 borcev, v kratkem pa je narasla na okoli 70 borcev. Tako po številčnosti kot po udarnosti je bila prva četa najmočnejša enota Dolomitskega odreda. Nešteto krat se je odlikovala v spopadu z italijanskimi vojaki, v spopadu z domačo kontrarevolucijo pa je krepil razredno zavest. Na področju Dolomitskega odreda je do spomladi 1943 obstajalo kar 22 belogardističnih postojank in v spopadu z belo gardo se je kalila politična in vojaška zavest.

V mesecu avgustu sta v prvo četo prišla še Janezova brata Ludvik in Tone. Z brati Artač je četa pridobila tri hrabre borce in dobre tovariše. Nobena ovira jih ni zadržala, nobena pot ni bila pretežka. Sodelovali so v vseh akcijah svoje enote, hrabro in ponosno.

Zaradi odhoda svojih sinov k partizanom je bilo življenje matere Frančiške in

Četa je bila nameščena v Gabrju. V jutranjih urah je bilo dano povelje, da je treba na Dobrovo, kjer je bila v župnišću blizu cerkve večja italijansko-belogardistična postojanka. Poveljstvo bataljona je dobilo obvestilo, da vsak dan ob isti uri odhaja iz postojanke skozi vas večja belogardistična patrolja. Borci so se podali na hrib nad mlinom in v bližino stare šole, da bi prestregli obhodno skupino. Namesto, da bi iz zasede iznenadili belogardiste, je bilo prav obratno. Zaradi izdajstva ali pa zaradi neprevidnosti borcev, ki so se podnevi pomikali po Dobrovi, so jim belogardisti prišli za hrbet in začeli divje streljati. V ostrem spopadu so takrat omahnilli štirje borci, Ivko Ribnikar iz Vrhovcev, Primžerjev iz Kozarij, borec, doma iz Medvod in Tone Artač... Vsi štirje so pokopani na dobrovskem pokopališču. V pričakovanju zmagslavja so bili vsi borci nad akcijo razočarani, njihova srca je napolnila žalost. Janez in Ludvik sta težko prenesla smrt najstarejšega brata, a obljubila sta maščevanje, srčno borbo do konca vojne.

Janez Artač-Slavc je bil vseskozi borec prve čete. Najbolj se je izkazal v juliju 1942, ko se je 1500 italijanskih vojakov hotelo prebiti iz Podutika proti Stranski



Tone Artač na služenju vojaškega roka; padel je med vojno, 18. februarja 1943

iku

mikala po kolovozu proti Stranski vasi in naprej mimo dobrovske postojanke, je v sebi vsakdo čutil moč in nepremagljivost. Akcija, s ciljem preprečiti ustanovitev nove sovražne postojanke, je vsem vlila novega revolucionarnega duha.

Nekoliko prej so ljubljanski aktivisti s pomočjo svoje organizacije zbrali in natovarili poln vagon raznega blaga za potrebe partizanov. Poleg prehrabnih artiklov je bilo v njem najti še gradivo za tiskarne in tudi nekaj orožja. Ob vsem tem se mora človek zamisliti, kako močna je bila zaledna organizacija. Pred nosom okupatorja zbrati toliko blaga in ga ilegalno dostaviti preko mestne pregrade na železniški tir viške opekarne. V svetli noči je bil raztovorjen vagon 150 metrov od žične meje in bunkerjev pri viškem pokopališču. Blago je bilo prepeljano v gozdove Bezenice na gumijastih vozovih brez enega samega strela. Akcije tudi pozneje niso odkrili.

Dolomiti so bili težka preizkušnja za vsakega borca, saj so bili obkroženi s številnimi postojankami, obkroženi z žico, prepredeni s komunikacijami in ob koncu obstoja odreda še s precejšnjo demoralizacijo in pasivizacijo prebivalstva. In prav tedaj, ko so sovražniki že prevladovali, je prišla na vrsto še Belška tragedija.

ška z obema hčerkama. Še drugi dan so vse tri v grozi opazovale, kako sovražniki požigajo grapo, posejano s suhim dračjem, in kako v obtemneli noči zubljev ginevajo težki ranjenci, ki si niso mogli pomagati. V dveh dneh so doživele toliko gorja, da se ne da opisati. Šele naslednji dan so jih morilci zajeli pod nemško žično mejo in jih skupaj z ostalimi preživeli civilisti zvezane prignali v postojanko Dobrovo, od tam pa v ljubljanske zapore.

Križpotja Artačeve družine

Po Belški tragediji so mater Franciško in mladoletni hčerki Vido in Marico odpeljali v ljubljanske zapore, kamor so jih prepeljali na kamionih. Vseskozi so jih zadrževali in zastraževali. Hčerki so kmalu nato izpuštili in vsaka zase je dobila zatočišče pri okoliških kmetih, kjer sta ostali do konca vojne. Mati je bila izpuščena nekoliko pred kapitulacijo Italije in zopet se je naselila na Vrhovcih pri Mlakarjevih, ker sta bila gospodarja še vedno pri partizanih. Do konca vojne je živela tam ob budni kontroli okupatorja in domobrancev. Po svojih močeh je nato pomagala našemu gibanju do osvoboditve.

Janez Artač-Slavc je odšel iz Dolomitov kot spremljevalec članov Glavnega štaba Slovenije v Stare žage... Vključen je bil v zaščitno četo kot spremljevalec vojaških funkcionarjev. Večkrat je potoval tudi v Vrhovni štab. Na tej dolžnosti je ostal vse do kapitulacije Italije. V jeseni 1943 je dobil čin kapetana, prav tedaj, ko je odhajal v Ljubljansko brigado za namestnika in komandanta bataljona. Na pohodu XVIII. divizije v Gorski Kotar (po jesenski nemški ofenzivi), je bil pri napadu na postojanko Vrbovsko težko ranjen v nogo. Po zavzetju prvega bunkerja je naskočil še drugega ter pozival ustaše na predajo. Prav tedaj pa ga je zadel mitaljezec. Odpeljan je bil v bolnišnico Drežnica, od tam pa z lesenim ribiškim čolnom v Bari. Ob koncu vojne se je zopet boril v sestavi IV. Prekomorske brigade kot namestnik komandanta brigade.

Po belški in bezeniški tragediji je Ludvik Artač-Luka ostal v Dolomitih še dober mesec. Dodeljen je bil v skupino 30 borcev za prenos bolnikov iz bolnišnice pod Osredkom. Za prenos je osebno poskrbel komandant odreda Rado Pehaček. Ranjence so prenašali v treh zaporedjih. Vsakokrat so morali biti zelo previdni, kajti teren je bil prepreden z belogardističnimi patruljami in zasedami. Vsi borci so bili hkrati nosači in zaščitniki. Nekajkrat so ob prenosih padli v zasede. Tedaj so ranjence položili na tla in z jurišem preganjali zasede. Vse bolnike so srečno prenesli čez Ljubljanski vrh in čez Rakitno v bolnišnico Krvavice na Iško.

Po dogovoru Rada Pehačka s terenskimi delavci vrhniškega okrožja so opravili še eno važno akcijo, likvidacijo belogardistične postojanke pri Sv. Duhu nad Planino.

Že prej so dobili točne informacije o razporejenosti kakšnih deset članov mobiliziranih belogardistov, ki so bili v celoti naklonjeni NOG. Bili so na straži v cerkvi nad Planino, v pomoč pa sta jim bila dodeljena dva zagrizena fašista. Po dogovoru so obkolili cerkev in se ji približali brž, ko so dobili namig. V njo so prišli brez strela,

takoj pa so se napotili v stolp, kjer sta dremala oba italijanska vojaka. Ko so ju predramili, sta bila oba pripravljena na spopad. Seveda so ju obvladali brez strela in odpeljali s seboj. Vsi člani slovenske posadke so bili že ob prihodu partizanov naredili in že so zakoračili proti Ljubljanskemu vrhu. Še prej so partizani izstrelili nekaj rafalov in strelav ter požgali cerkev. S strelom so hoteli demonstirati napad na postojanko, da bi zaščitili svojce »zajeti« pred represalijami. Vsi »zajeti« so bili poslani v Tomšičovo brigado, fašista pa so obsodili na smrt. Eden izmed njih pa je izkoristil nepazljivost stražarja in pobegnil. Italijane je točno informiral o poteku akcije in nad posameznimi družinami so izvajali represalije.

Luka je zatem odšel v Stare žage v zaščitno četo glavnega štaba. Kmalu nato je bil ustanovljen Levstikov bataljon, v katerem se je bojeval pri zavzetju Žužemberka. Po kapitulaciji Italije je bila osnovana Levstikova brigada in do nemške ofenzive je bil v njenem sestavu. Potem je Luka odšel v Ljubljansko brigado, kjer se je zopet srečal z bratom Slavcem. Bila sta skupaj, dokler ni bil Slavic pri Vrbovskem ranjen. Njuna pota se do konca vojne niso več srečala. Do jeseni 1944 je bil Luka v Ljubljanski brigadi in je sodeloval v vseh njenih akcijah. Med uspešne akcije šteje napad na postojanko Hrelin v Gorskem Kotarju, kjer se je predalo 32 Čerkezov z dvema oficirjama. Vse so poslali v ruski bataljon. Bil je pri napadih na Vel. Lašce, na Ribnico, Tržišče... Tržišče so napadli podnevi in ga zasedli že do 11. ure. V vseh naštetih enotah je bil kurir, borec, mitaljezec in na koncu komandir čete.

Oktober 1944 je Luka šel v ofircirski tečaj v Metliko, od tam pa v avto enoto glavnega štaba. Februarja 1945 je bila ustanovljena četa šoferjev in tankistov, ki je prek Pisarvine odpotovala v Biograd na morje, kjer je bilo že osvobojeno ozemlje. Tam so bili vsi porazdeljeni v enote II. armade in v njenem sklopu so sodelovali v borbah na Kordunu in v Liki. V Liki je bil Luka ranjen v glavo, potem ko je z blindo zavozil na mino. Poslan je bil v splitsko bolnišnico. Tri mesece po osvoboditvi je bil premeščen v Slovenijo. V II. armadi je dobil čin poročnika in kmalu zatem je bil demobiliziran. Dobil je pet odlikovanj. Sedaj je rezervni kapetan prvega razreda. Tudi Slavic je bil v letu 1946 demobiliziran. Ob činu kapetana prvega razreda, ki ga je dobil še med vojno, je dobil še medaljo za hrabrost in partizansko zvezdo.

Po vojni so se, razen padlega Toneta, vsi Artačevi našli v Ljubljani. Marsikaj so si imeli povedati. Veseli so bili, da so vojno preživeli, da so se borili vsi za enake cilje. A sreča je bila kratkotrajna. Kmalu po vojni se je pone srečal Janez, toliko obetavni fant. Življenje se je utirilo. Ludvik, Vida, Mara in Francika so dobili svoje družine. Življenje teče v blagostanju, a ne brez bolečin. Pred leti je umrla mati Franciška zaradi dolgotrajne in težke bolezni. Pred leti je kruta bolezen hujše pritisknila na Ludvikovo zdravje in mu odmerila tirične najbližje okolice. V krogu razumevajoče družine rad razmišlja o preteklosti in o sedanjosti, o partizanih in o dobrih ljudeh.

Tone Kebe

Čestitki

Ob dvaindvajsetem juliju, dnevu vstaje slovenskega naroda, je predsednik republiškega odbora ZZZ NOV Janez Vipotnik prejel naslednje čestitke:

★ ★ ★

V imenu borcev narodnoosvobodilne vojske Črne gore čestitamo vsem borcem in delovnim ljudem Slovenije ob dvaindvajsetem juliju, prazniku ljudske vstaje. Skupaj z vami se veselimo vaših velikih dosežkov, ki ste jih uresničili in jih uresničujete v družbeno-političnem, gospodarskem in kulturnem razvoju Slovenije in jugoslovanske socialistične skupnosti. Skupaj z vami smo ponosni na prispevek Slovenije v osvobodilnem boju in revoluciji, pri utrjevanju in nadaljnjem razvoju pridobitev te borbe. Ob dnevu vstaje pošiljamo borcem narodnoosvobodilne vojske Slovenije želje za nadaljnje uspehe in tovariške pozdrave borcev Črne gore in vam osebno, tovariš predsednik.

Mihailo Todorović, predsednik republiškega odbora ZZZ NOV Črne gore

★ ★ ★

V imenu republiškega odbora ZZZ NOV Makedonije in v svojem imenu najpristnejše čestitam borcem in narodu socialistične republike Slovenije ob dvaindvajsetem juliju, dnevu vstaje slovenskega naroda proti fašističnemu okupatorju in domačim izdajalcem. Vse te zmage v narodnoosvobodilnem boju in druge uspehe v izgradnji socializma je slovenski narod dosegel na temeljih bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, ki se kujejo v ognju revolucije in poglavlajo v socialistični izgradnji domovine, bratske skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. Borci socialistične republike Makedonije se pridružujejo vašemu slavu in želijo narodu socialistične republike Slovenije nove delovne zmage.

Filip Brajkovski, predsednik republiškega odbora ZZZ NOV Makedonije

Pridite na Sladko goro

Na dan krajevnega praznika Sladka gora, v soboto, 12. avgusta ob 14.00 uri bo odkritje spominske plošče padlim kurirjem postaje TV-2 S in srečanje kurirjev postaj TV-1 S, 2 S, 2 a S, 4 S in 7 S.

Vabimo, da se srečanja na Sladki gori udeležite v čim večjem številu.

Pripravljalni odbor

Oglejte si muzej slovenskih izgnancev v Brestanici!

Komisija za interniranje, zapornike in izgnance pri ZZZ NOV Kranj, s sodelovanjem drugih komisij pri ZZZ NOV za Gorenjsko, vabi svoje člane, njihove sorce in druge člane ZB dne 9. septembra 1978 na izlet v Brestanico

ki bo združen z ogledom muzejske razstave o slovenskih izgnancih med drugo svetovno vojno.

V letih 1941-42 je bilo na gradu preseljitveno taborišče za izganjanje Slovencev, danes muzej slovenskih izgnancev, posvečen spominu na trnovo pot izgnanstva desetisočev slovenskih ljudi in odporu proti zločinskemu nasilju okupatorjev.

Prijave sprejemajo občinski odbori ZZZ NOV občin Jesenice, Radovljica, Trzin, Kranj, Škofja Loka, Sentvid od 10.-20. avgusta 1978

v rednem delovnem času, oz. v Trzinu ob določenih delovnih dneh z vplačilom vozovnice. Za hrano bo poskrbljeno v Brestanici.

Odhod posebnega vlaka iz:	
Jesenice	6,45 uri – cena povratne karte 80,00 din
Radovljica	7,01 uri – cena povratne karte 80,00 din
Kranja	7,22 uri – cena povratne karte 65,00 din
Škofje Loke	7,30 uri – cena povratne karte 65,00 din
Sentvid	7,42 uri – cena povratne karte 48,00 din
Ljubljane	7,49 uri
v Brestanici	9,12 uri
iz Brestanice	16,00 uri

Pripravljalni odbor

Vabimo na Blegoš

Lovska družina Poljane nad Škofjo Loko ter ZB NOV Poljane vabita k odkritju spominske plošče borcem Poljanske čete Poljanskega bataljona, padlim na Blegošu avgusta 1942. Odkritje spominske plošče bo v nedeljo, 6. avgusta 1978, ob 9. uri ob Vojaški cesti nad Črnim kalom in Prvo ravnojo pod Blegošem.

Zborni mesto je Črni kal nad Žetino ob 8.30 uri. Po končani slovesnosti vas vabimo na tovariško srečanje skromno zakusko, ki bo v planinski koči na Blegošu.

Sutjeska v Dolenjskih Toplicah

Od 1. do 22. julija so pred osnovno šolo v Dolenjskih Toplicah plapolale zastave desetih držav



Že devetnajstič zapored je v novomeški občini gostoval pionirski tabor bratstva in enotnosti Sutjeska. Letos pa je ta tabor dobil še posebno, mednarodno obeležje. Tri tedne, od 1. do 22. julija so pred osnovno šolo v Dolenjskih Toplicah plapolale zastave desetih držav: Alžirije, Angole, Kube, Italije, Finske, Madžarske, Sovjetske zveze, Palestinske osvobodilne organizacije in seveda Jugoslavije. Tri tedne so pionirji in pionirke iz teh prijateljskih držav ter iz vseh naših republik in obeh pokrajin preživeli skupaj. V teh dneh so se med njimi spletle trdne prijateljske vezi, ojačane s številnimi novimi spoznanji. Spoznavali so našo deželo, obiskali številne organizacije združenega dela v novomeški občini, seznanjali so se s tradicijami našega narodnoosvobodilnega boja kakor tudi z vsebino revolucionarnih tradicij drugih dežel, spoznavali so kulturo in običaje drugih narodov, dejavnosti otrok in tako na najbolj neposreden, zanimiv, otrokom primeren način uresničevali politiko neuvrčenosti in miroljubnega sožitja med narodi.

Če ne z besedo, pa z rokami

Za tri tedne se je osnovna šola, ki stoji malce nad Dolenjskimi Toplicami, spremenila v počitniški dom. Razredi so postali spalnice, jedilnica je postala večnamenski prostor, dvorišče pred šolo zborna mesto, na oglašnih deskah v hodniku so svoj prostor našle tabele, kamor so sproti vpisovali rezultate tekmovanj v nogometu, šahu, košarki in namiznem tenisu ter, kot se za vsak tabor spodobi, tudi o urejenosti spalnic. Tudi dnevni program je bil tu: v slovenščini, angleščini, francoščini in ruščini. V vitrinah v jedilnici je vsaka delegacija predstavila svojo državo. Na mizah pa so stali napis: Bohor, Gorjanci, Peca, Pohorje, Rog. Pet imen pomeni pet skupin in vsaka skupina pomeni po tri ali štiri delegacije pionirjev.

Kako se pogovarjajo? »Ni problema,« pravi Sanja Radović iz Titograda. »Nekateri znajo malo angleško, drugi malo rusko, če ne gre drugače pa pokažemo z rokami, narišemo, pa je.«

»V začetku je bilo večsih malo težko,« pripoveduje pedagoški vodja tabora Tone Logar. »Dokler se niso privadili. Zdaj pa so se mnogi naučili celo nekaj besed slovensko.«

No, za daljše, resnejše pogovore so na pomoč priskočile seveda prevajalke. Kot na primer tisti dan, ko so obiskali tovarno Labod v Novem mestu. Lepo so jih sprejeli, jim pokazali del svoje proizvodnje, jim pripovedovali o dosežkih te de-

lovne organizacije o samoupravljanju. Težke stvari za majhne glave. Zato brez prevajalk res ni šlo. In podobno je bilo tudi v IMV, v Krki pa v Novotoku in drugih delovnih organizacijah, ki so jih obiskovali. Poleg republiške kulturne in izobraževalne skupnosti, telesnokulturne skupnosti, socialno-zdravstvene skupnosti, Rdečega križa Slovenije in loterijskega zavoda so namreč del sredstev za mednarodni tabor prispevale tudi družbenopolitične in družbene organizacije v novomeški občini ter številne organizacije združenega dela, ki so poleg tega udeležence mednarodnega tabora Sutjeska povabile tudi v svojo sredino, jih seznanile s svojim delom in jih tudi bogato obdarile.

Dolgega časa niso poznali

»Ne, dolgega nam ni bilo nikoli,« je povedal Murad Ben Said pionir – el kechef – iz Alžira. »Čeprav smo prišli v Jugoslavijo kasneje kot druge delegacije, smo se hitro spoznali med sabo. Program je zanimiv. Vedno kaj novega. Včeraj smo bili v Ljubljani, pa na jezeru. Čakajte, kako se že imenuje? Bled? Ja, seveda, Bled. Veliko novih prijateljev imam. Všeč mi je Jugoslavija. Doslej sem jo poznal samo iz reportaž. Všeč so mi ljudje,« je zatrjeval navihani pa radoveden fantič. Kar naprej je hotel vedeti, kaj je to in kaj je ono, nikakor mu ni šlo v račun, da v Jugoslaviji ne govorimo »jugoslovanščine«.

Pa še to je povedal, da je res čudno, da pri nas poleti tolikokrat dežuje. »V Alžiriji poleti ne poznamo dežja,« se je pritoževal.

Med svojim bivanjem v Sloveniji so si pionirji ogledali kar precejšen kos naše domovine: Ljubljano, Bled, Bohinj, Vogel (nekateri so rekli, da jih je bilo malce strah na žičnici), Portorož, bili so na sprejemu pri predsedniku SO Novo mesto na Otočcu, obiskali so Rog, mladinsko delovno brigado v Suhi krajini itd. Všeč so jim bili ti izleti. In tudi vožnja z avtobusi ni bila naporna, če so vmes zapeli. Nema lokrat se je tako v avtobusu prepletala pesem palestinskih levov in cvetic (tako imenujejo Palestinci najmlajše člane svoje osvobodilne

organizacije, ki govori o tem, da se bodo borili za svojo domovino do zadnjega, da bodo zvesto sledili svojim starejšim tovarišem zato, da bodo lahko nekoč puško zamenjali s srpom, z našo pionirsko pesmijo in to s pesmijo o boju angolskega ljudstva za svobodo, s pesmijo, ki jo je sestavil Edmundo, pionir iz Benguele in ta spet s pesmijo poljskih tabornikov pa s pesmijo o pingvinu, ki jo je zelo rada zapela mala kubanska pionirka...

Spoznavni večeri

Morda je bilo najbolj zanimivo ob večerih, ko so posamezne delegacije pripravile programe, s katerimi so predstavile svoje države in svoje organi-

zacije. S pesmimi, plesi, recitacijami in s posebno razstavo o svoji domovini.

»Prav lepo je bilo,« je pripovedovala Sonja Kubak iz Skopja. »Tako smo veliko zvedeli o Palestincih, pa o angolskih pionirjih. Madžarski pionirji so pokazali svoj folklorni ples. Najbolj zanimivi so bili plesi iz afriških dežel. Sploh niso podobni našim.«

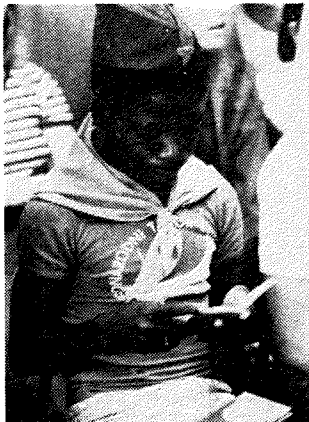
Tako so se pionirji in pionirke spoznavali med sabo, spoznavali so dežele, običaje in ljudi.

»Tako mirno je tu,« so med pogovorom rekli palestinski pionirji, ki so prišli v Jugoslavijo iz različnih taborišč. Med njimi je bil tudi štirinajstletni Jamal, ki je kot pionir pred dvema letoma branil Talel Zaatara. Od šestdesetih pionirjev v njihovi četi jih je le pet ostalo živih... Med njimi Jamal. Ni si upal povsem verjeti, da tu ni nobenega ostrostrelca, da ne bo nobenega alarma. Kot nekaj čisto samo po sebi umevnega je pripovedoval o bojih, o urjenju z orožjem, o tem da se bodo borili do zadnjega. Govoril je kot odrasel mož in vendar se je le malo kasneje zapodil za žogo kot vsi njegovi vrstniki, kot da je žoga ta trenutek najpomembnejša stvar na svetu.

Utrinke s tabora Sutjeska bi lahko še in še nizala. Saj jih ni bilo malo; ob pogovoru o Zvezi pionirjev Jugoslavije ter ob sprejemu v ZPJ, ob otvoritvi razstave o osvobodilnih gibanjih v svetu ter ob srečanju s članico republiškega koordinacijskega odbora za pomoč žrtvam imperialistične agresije Maro Rupena, ob pripravah na taborni ogenj, na poslovljni večer... To je bilo najhuje. Zadnje dni so vsi udeleženci mrzlično pisali naslove svojih novih prijateljev. Obljubljali so si, da si bodo redno dopisovali in junáško so se držali – do odhoda prve delegacije, madžarskih pionirjev. Potem so zapornice popustile. Nenadoma so se zavedli, da se poslavljajo, da tovariši odhajajo daleč, da pisma ne bodo mogla nadomestiti vsega tovarištva, vseh skupnih doživetij in prijateljstva, ki se je stkalo v teh dneh.

Tako se je zaključil tretji mednarodni pionirski tabor v Jugoslaviji. Pobudo za taka srečanja je dal Svet za vaspitanje i zaštitu djece Jugoslavije in na njegovo pobudo je letošnje srečanje potekalo v Sloveniji, pod okriljem Zveze prijateljev mladine Slovenije. Seveda težav ni manjkalo, tudi kakšni spodrsrlajčki so bili morda vmes, vendar pa je srečanje dokazalo, in o tem pričajo tudi izjave vseh udeležencev, da je tako srečanje vredno truda in pomoči.

Vladka Durjava
Foto: Mare Rudolf



Priti pred svitanjem

Še en podatek gre na roko Aleksandra Djordjevića: izbrali so ga, da je odprl letošnji puljski festival

je rekel Djordjević. »To je bil tudi najtežji izziv našega dela.«

Avtorji filma »Priti pred zoro« so si pomagali s teksti, ki smo jih omenili.

Kako so to delali

Sremškomitroviška kaznilnica je bila pred vojno vedno polna komunistov-zapornikov. Tu so bili zaprti Tito, Moša Pijade, Rodoljub Čolaković, Zlatko Šnajder in mnogi drugi. Prav ta zapor je bil znan po »marksistični univerzi«, iz katere so se ljudje vračali v svobodo v vsakem pogledu pripravljeni za nadaljnjo borbo. In tik pred vojno, leta 1941, je bilo tu več kot trideset političnih obsojenec. Nekateri izmed njih, kot, na primer, Spasoje Stejić, atentator na kralja Aleksandra, so imeli za seboj že dolga leta ječe.

Za jedro filma, o katerem teče beseda in glede na to, tudi za jedro zgodbe po resničnem dogodku, pa je važno, da so se komunisti-zaporniki odločili za nekaj na videz nemogočega: da izkopljejo kanal od kaznilniške sobe in tja preko zaporniških zidov.

Okrožni komite partije se tu ni najbolje znašel, oziroma ostreje povedano: te akcije ni sprejel in ji tudi ni nudil pomoči.

Stanka Veselinov o tem piše:

»Maj in več kot polovica junija leta 1941 sta minila, ne da bi v zvezi s tem zunaj kaj napravili. Edino opravljeno delo je bil

ključ, ki so ga po odtisku (dobili so ga od Janka, zaporniškega paznika) napravili v delavnici Matije Hudžije. Ključ je naredil član okrožnega komiteja SKOJ Jovan Štokovac. Joje, v kaznilnico pa ga je prinesel Janko.

Tovariši v kaznilnici so delali pospešeno! Z najbolj enostavnim orodjem, rezili in žlicami, so kopali kanal. Srečevali so se z nepredvidenimi težavami: z betonsko kanalizacijsko cevjo, ki jo je bilo težko prebiti, in s podzemno vodo. O tem nas je s pismom obvestil kaznilniški komite in predlagal najbolj tvegano različico – prehod preko zida. Prosil je za mornarske lestve in hkrati ponovno zahteval, da jim omogočimo prehod v Srbijo.

Tudi na ta načrt so tovariši iz okrožnega komiteja odgovarjali kot prej: nimamo dovoljenja višjega vodstva.

V zavlačevanju in napelem pričakovanju je prišel 22. junij, napad Nemčije na ZSSR. Ta dan dopoldne me je poklical tovariš Ačim Grulović, sekretar okrožnega komiteja komunistične partije. Srečala sva se v parku pred sodiščem v središču mesta, kjer mi je sporočil odločitev okrožnega komiteja partije:

– Vsi moramo v svoj kraj, v ilegalnost. Z napadom na ZSSR je postalo v Mitrovici nevarno. Obvestili so me, da bodo ustaši zapirali komuniste. Če lahko, pojdi v kaznilnico in daj tovarišem 70.000 dinarjev, prihranjenih od partijske članarine. Potem je najbolje, da greš v Banat.

Bila sem osupla.

– Kaj bomo z kaznilnico, z osvoboditvijo tovarišev? Ti računajo na našo pomoč. Da zdaj, v najbolj odločilnih trenutkih, dvignemo roke od vsega? Ne, to je nemogoče! (Vpraševala in odgovarjala sem hkrati.)

Na to je Grulović odvrnil:

– Nimamo nikakršnega odgovora višjih forumov. Kdo bo nosil odgovornost, če beg ne uspe? Razen tega, lahko pride do povračilne akcije. Vodilni ljudje morajo takoj v ilegalo.

Te besede najodgovornejšega funkcionarja partije v Sremu so me popolnoma zmedle. Težko sem se pomirila s tem, kar sem slišala. Odločila sem se, da ne grem v Banat in da vso stvar v zvezi z begom zaupam skojevcom in da sami pomagamo tovarišem v kaznilnici.

»Časa za spore okoli tega, kdo je kriv za neuspeh akcije 'preko zida', ni bilo,« piše Paško Romic v svoji knjigi. »Morali smo hiteti. Ekipa iz kanala je sporočila, da se voda umika, da pa je veliko blata. Odločili smo se, da lahko nadaljujejo s kopanjem in da naj kopalci delajo goli. Tako so tudi kopali. Po vrnitvi iz kanala so bili podobni pravim strašilom. Samo oči so se jim svetile, vse drugo je bilo pokrito z blatom. Pod običajnim, malim vodnjakom ga je bilo praktično nemogoče sprati. Da ne bi šumenje vode ob pranju vzbujalo suma, smo blato samo obrisali z golih teles, se zavili v odeje in zaspali. Oprali smo se šele zjutraj, pred priho-

dom stražarjev. Tako smo kopali naprej. V blatu, mraku, skoraj brez zraka, v ležečem položaju. Z enim samim topim kaznilniškim nožem so izmele delale brez oddiha. Kopale in merile, merile in kopale, se iskreno veselile slehernega izkopanega centimetra kanala.«

To so, se razume, samo drobni dogodki iz te dolgotrajne in neverjetno napeete zgodbe, ki jo je želel, na svoj način, izpovedati tudi režiser Djordjević.

»Kanal smo izkopali in prebiti je bilo treba samo še izhod na površino zemlje izza kaznilniških zidov,« piše Jovan Veselinov. »To nalogo je izvršil Ivan Maček, točno opolnoči. Ko je prišel na površino, se je prvi pozdravil z mladeničem, ki je, oborožen s pištolo, klečal nad luknjo, iz katere smo prihajali. Bil je to Pinki. Ta močni dolgin nam je pomagal, da smo se čim hitreje izvlekli. Bilo nas je dvaintrideset. Poleg Pinkija so nas čakali: Marko Perićin-Kamenjar iz Grulovca, Jovan Štokovac iz Sremske Mitrovice, Ljuba Momčilović in Bora Gavrilović iz Rume, Toma Stankov in Sreta Kovačević, Pinkijevi tovariši iz srednje tehniške šole v Novem Sadu.«

Naj še enkrat ponovimo misel, ki si jo je režiser Djordjević postavil sebi kot credo: da bo zgodba brez patetike in pirotehnike, da bo ohranjena verodostojnost in dramatičnost resničnega dogodka.

Film v Pulju

Najmanj kar lahko pričakujemo od avtorja takš-

nega ugleda kot ga ima Aleksander Djordjević, je visoka raven režiserskega dela. Pa nas ni iznenadilo, da je, v največji meri, uspel uresničiti svojo osnovno zamisel, zgoščenost v tem četverokotnem ogrođu. (To, kar se tiče verodostojnosti, ima v filmu »Priti pred zoro«, posebno barvo. Tu je vse toliko »izmišljeno«, kolikor je »resnično« in obratno, z nekim srečnim, praktičnim izidom.)

Udeleženci resničnih dogodkov niso, ko so si ogledali film, godrnjali, kakor smo ob podobnih priložnostih navajeni. Niso govorili: »To je bilo tako in ne tako!« In podobno. Četudi so kaj dodajali, kritizirali, hvalili, so filmu in režiserju zaželeli vse najboljše. To že samo po sebi govori v prid filmu.

Novosadska »Neoplanta«, ki ima za seboj odmor z igranimi filmi, prihaja torej z delom iz programa, vezanega na revolucionarne tradicije.

Slednje na svoj način potrjuje tudi izjava generalpodpolkovnika Srete Savića-Kolje, predsednika sveta tega filmskega načrta:

»Ta dogodek, ki ga lahko štejemo med najpomembnejše in najbolj dramatične v kroniki naše revolucije, zasluži, da bi bil v prihodnje inspiracija vseh vej umetnosti!

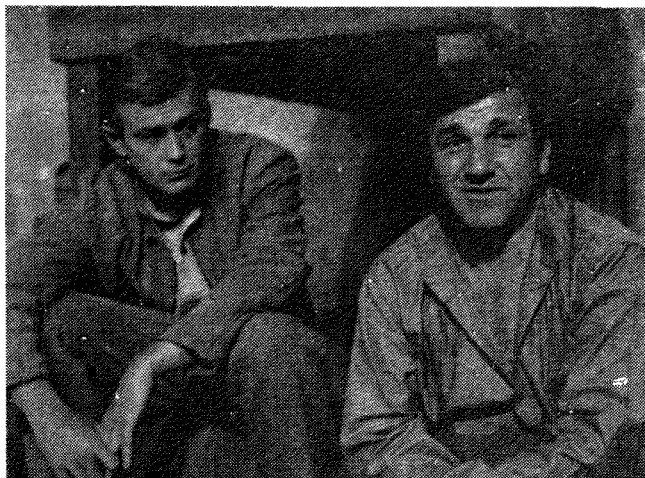
Ko smo sedaj dobili filmsko umetniško stvaritev o tej temi, je treba takoj povedati, da je pristop avtorja tega filma z režiserjem Aleksandrom Djordjevićem na čelu povsem sprejemljiv in da zasluži takšno podporo. Z globoko vzgojnim in idejnim smislom želi ta film, akcijsko in živo, predstaviti revolucionarni čas, in povedati, kako za borca, revolucionarja ni in ne more biti nepremagljivih težav in preprek.«

Še en podatek gre na roko filmu Aleksandra Djordjevića: izbrali so ga, da je odprl letošnji puljski festival.

Radivoj Cvetičani
Prevedla: M. Š.



Neposredni udeleženci dogodka: Stanka Veselinov in Paško Romic z generalom Kamenjarom



Odločilni trenutek: odločitev o begu iz ječe



Teror v kaznilnici: zvezani politični kaznjenci na dvorišču kaznilnice

PLAVŽ NA JESENICAH

Pohod mimo spominskih obeležij NOB

Krajevni odbor ZB NOV Plavž je v sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami pripravil 23. 7. pohod mimo spominskih obeležij NOB ter tovariško srečanje v počastitev krajevnega praznika in dneva vstaje.

Udeleženci pohoda so obšli obeležja na Mirci, Planini pod Golico, pri Zakošiču in druge. Položili so vence v spominskem parku in k obeležjem prvoborcema Bokalu in Kiršnerju. Pot se je zaokrožila v prijetno tovariško srečanje na Žvagnovi domačiji.

Foto in tekst: BRANKO BLENKUŠ



ZASIP PRI BLEDU

Krajevni praznik v spomin na leto 1941

Prebivalci Zasipa, prijetne gorenjske vasice ob vznožju Homa, v neposredni bližini Bleda, praznujejo letos že drugič svoj krajevni praznik, 5. avgust, v spomin na prvo večjo sabotažno akcijo v tem predelu gorenjske leta 1941. Takrat je partizanska trojka domačinov: Franc Primožič, Anton Terseglav in Janez Ambrožič z miniranjem onesposobila cevovod hidroelektrarne Piškovca, ki je z električno energijo napajala železarno Jesenice.

Zasip ima približno 650 prebivalcev, pred tremi leti pa so krajanji slavili že 900-letnico njegovega obstoja. Tako kot med narodnoosvobodilno borbo, so se tudi v povojno graditev vključili domala vsi vaščani. Lani je njihovo kulturnoumetniško društvo slavilo že 50-letnico obstoja, naštetih pa velja še nekatere druge dosežke, ki so v največji meri plod dela in prizadevanj samih vaščanov. Tako so v minulih letih obnovili gasilski in kulturni dom, zgradili igrišče in zabavno-rekreacijski prostor na Homu, asfaltirali ceste, uredili okolico ter zgradili vrsto novih lepo urejenih hiš. Krajevna skupnost bdi ne le nad urejanjem komunalnih vprašanj, ampak posveča tudi dobršen del časa urejanju skupnih vaških vprašanj ter je tako vsaka akcija, ki jo sproži krajevna skupnost, skupna akcija vseh krajevnih organizacij in društev.

Svoj krajevni praznik bodo v Zasipu počastili v nedeljo, 6. avgusta ob 10. uri, s slavnostno sejo skupščine krajevnne skupnosti, takoj za tem pa bodo gasilci sredi vasi uprizarili mokro vajo. Popoldne, ob 14. uri, bo osrednja proslava na prireditvenem prostoru na Homu z bogatim kulturnim programom in s tovariškim srečanjem.

Ob slovesnosti na Homu bodo štirim najzaslužnejšim krajanom podeljena krajevna priznanja, krajevna skupnost Zasip pa se bo pobratila z belokranjsko krajevno skupnostjo Podzemelj, na pobudo zasipških borcev.

JOŠT ROLC

MARIBOR

Nova krajevna organizacija ZB počastila dan borca

Krajevna organizacija ZB NOV Tone Čufar v Mariboru je zažvela kmaču po 18. decembru lani, ko so se v krajevni skupnosti Avgust Majerič na referendumu odločili za razdelitev te obsežne krajevnne skupnosti. Nova organizacija ZB je dobilačasne prostore v gasilskem domu, kjer je že na prvi seji sprejel delovni program. Med drugimi dejavnostmi naj omenimo svečano sejo v počastitev dneva borca v prostorih doma upokojeencev Danice Vogrinec na Pobrežju. V tem domu namreč živi veliko borcev, ki se ne morejo udeleževati prireditve zunaj doma. Po svečanosti, na kateri je govorila tajnica krajevnne organizacije ZB NOV Nada Kapunova, so položili venec pred spomenik borca in književnika Toneta Čufarja, ki stoji pred šolo v bližini.

MIRA DOBERŠEK

MURSKA SOBOTA

Zunajšolska mladina se uči

Murskosoboški oddelek za ljudsko obrambo je takoj ob zaključku letošnjega šolskega leta osnovnošolcev in srednješolcev pričel s poukom obrambe in zaštite za zunajšolsko mladino kar v treh centrih naenkrat (v Murski Soboti, Mačkovcih in Rogaševcih). Pouk je trajal dober mesec in, kot nam je zaupal tovariš Gusti Koren, je zajel mladino iz krajevnih skupnosti in delovnih organizacij, ki je v tem času osvojila precejšnje znanje. V skladu z določili 184., 185. in 186. člena Zakona o ljudski obrambi je učni program potekal 120 učnih ur, vsak dan (razen nedelje) po šest ur.

Poleg teoretičnega pouka in predavanj v kabinetih so bili slušatelji in učitelji dobršen del časa tudi na terenu, na strelišču, kjer so se učili streljati z vojaško puško. Mladi so pri tem dosegali dobre rezultate.

Zadnji dan pouka so tečajniki v Murski Soboti praktično preizkusili svoje znanje na področju pomoči ob naravnih katastrofah, ko so pomagali pri odstranjevanju posledic ledene ujme in strahotne nevihte v Pomurju. Z murskosoboške gimnazije je namreč močan veter odnesel streho, zato je bilo potrebno prenesti velik del opreme iz učilnic in kabinetov na varno, ter očistiti okolico šole, kjer so ležala izruvana drevesa, opeka, pločevina in podobno.

FILIP MATKO

SELE POD URŠLJO GORO

Odkrili spomenik

V Selah pod Uršljo goro so ob prazniku vstaje slovenskega naroda odkrili spomenik. O dogodkih in spominu, kateremu je spomenik posvečen, je spregovoril profesor Ferdo Fišer, ki je tudi utemeljil določitev, zakaj je spomenik dobil mesto prav v tem kraju.

V Rimskem vrelcu se je med drugo svetovno vojno zadržala posadka nemške varnostne policije, ki je od tam strahovala prebivalstvo v okolici in medenj sejala smrt. Že na spominski plošči v Rimskem vrelcu je zapisana vrsta imen domačinov, naprednih in zavednih, ki so jih nemški policisti zverinsko mučili in pobili.



V novembru leta 1944 so policisti te iste postojanke v Rimskem vrelcu napadli Kamnikovo domačijo, kjer so tedaj živeli Kočnikovci. V hajki na kmetijo je izgubila življenje (smrtno zadeta v glavo) komaj šestnajstletna domača hči Marta. Obenem pa si je v strahu, da bi ne prišel živ Nemcem v roke, vzel v hiši življenje partizan Zdenko Plazovnik.

Epilog žalostne zgodbe je bil tak, da so partizani še iste noči pokopali mrtvega partizana na bližnjem pokopališču, sovražnik pa se je nepričakovano odpovedal nadaljnjemu napadanju kmetije in se umaknil nazaj v postojanko.

V februarju leta 1945, torej komaj nekaj mesecev pred koncem vojne, sta na tistem območju padla tudi dva partizana, ki sta se le spotoma ustavila pri Samcu. Eden od njiju je bil Stanko Krančan iz Starega trga, drugi pa je bil neznani partizan, za katerega so kasneje domačini ugibali, da bi utegnil biti, po dialektu sodeč, Dolenjec.

Le nekaj dni po zgoraj opisanem tragičnem dogodku, so Nemci ponovno skriti ždeli v bližini Samčeve domačije. Tokrat so ujeli v past partizana Slavka Gamsa-Branka, ki so ga potem, ko so ga spustili že čisto blizu, prerešetal s strelji, ter ga še mrtvega skrunili.

Spomenik, ki so ga na dan vstaje slovenskega naroda odkrili omenjenim dogodkom v trajen spomin, je plod skupnega dela ter pomoči krajanov Sel in Vrhov, ki so darovali prostovoljne prispevke, kakor tudi, in še posebej dela, ter prizadevanj aktiva ZB železarne na Ravnah.

Foto in tekst: ADOLF ANKON

MOTA PRI LJUTOMERU

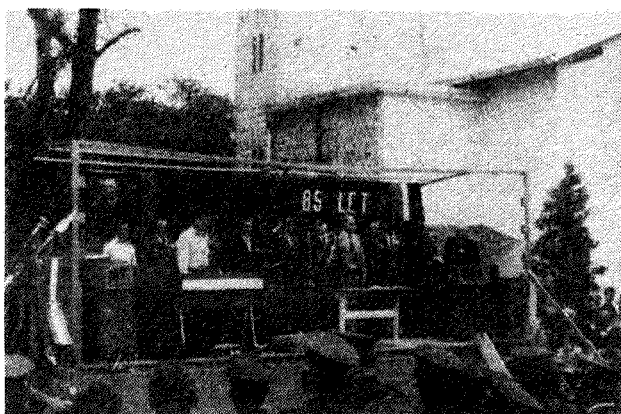
Počastili dan vstaje z delovnim uspehom

V prijazni vasici Mota pri Ljutomeru so imeli za praznik vstaje slovenskega naroda posebno slovesnost. Odprli so namreč nov gasilski dom, obenem pa je tamkajšnje gasilsko društvo slavilo 85-letnico svojega obstoja.

V kulturnem programu so sodelovali pionirji osnovne šole ter mladina iz ljutomerske gimnazije in moški pevski zbor KPD Cven.

Pred končanim slavljem so podelili republiška in društvena priznanja ter odličja najprizadenejšim članom gasilske organizacije.

Foto in tekst: STANE FEUŠ



RADOVLJICA

Občinsko slavlje – 5. avgusta

Tega dne, leta 1941, je bil na Jelovici ustanovljen proslavljeni Cankarjev bataljon, prva večja partizanska enota na Gorenjskem. Zvečine so ga sestavljali borci-domačini in zapisali v zgodovino NOB z velikimi črkami legendarno Dražgoško bitko.

Proslavljanje občinskega praznika se bo tudi letos, kakor je to že v navadi, odvijalo več dni. Tako so se prva športna tekmovanja začela že 28. julija, sklepne prireditve pa bodo 9. avgusta.

Ob letošnjem občinskem prazniku se Radovljčani lahko pohvalijo poleg drugega tudi s številnimi gospodarskimi uspehi zadnjega časa.

Osrednja slovesnost bo v petek, 4. avgusta ob 16. uri, ko bodo izročili svojemu namenu sodobno skladišče Žita-TOZD Triglav-Lesce. Le uro po otvoritvi bo v teh prostorih že slovesna seja vseh treh zborov skupščine občine Radovljica, ki ji bodo prisostvovali tudi delegati krajevnih skupnosti, delovnih kolektivov, samoupravnih interesnih skupnosti in družbenopolitičnih organizacij ter gostov – še posebej iz pobratenih srbskih občin Brus in Svilajnac. Za kulturni program bo poskrbela zveza kulturnih organizacij iz Radovljice ter nekatera kulturno-umetniška društva.

JOŠT ROLC

LOGATEC

Spomini na nepozabne dni

V logaški občini so se občani dobro pripravili na praznovanje 4. julija, dneva borca. ZRVS je skupaj z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami pripravilo sprejem za rezervne oficirje iz Bosne in Hercegovine, ki jih je na povabilo prispelo v Logatec 54. Domačini so goste pričakali na znanem Stampetovem mostu. Prvoborci so jim pripovedovali o bojih in zgodovini tega železniškega mostu, vsi so počastili spomin 29 padlim borcem 11. brigade 29. udarne hercegovske divizije na Grčerevskem vrhu, ki so padli tam na pragu svobode. Na komemoraciji sta dve delegaciji iz Bosne in Hercegovine položili vence pred spomenik. Sledil je sprejem.

Občinski odbor ZB NOV Logatec je skupaj s komisijo za interniranje in politične zapornike organiziral tovariško srečanje v znanem partizanskem kraju, v Tončkovem domu na Kališah nad Logatcem. Bilo je ravno na dan borca in zato je bil pripravljen tudi pester partizanski program, ki mu je sledilo tovariško srečanje.

Vsi zbrani ne bodo pozabili prijetnega srečanja na Kališah.

FRANC JERINA

MARIBOR

Izvirno usposabljanje teritorialcev

Letos je občinski štab za teritorialno obrambo Maribora že drugi organiziral pohod »Pohorje-Kočevski Rog«. Lani se je takega pohoda udeležilo 30, letos pa že 48 mladink in mladincev. Krenili so iz Maribora prek Areha na Pohorje, Osankarico, Vitanje, Paški Kozjak, skozi Pako, Mislinjsko dolino, Mozirje, Čreto, Motnik, Trojane, čez Limbersko goro, Moravče, na Jevnico. Od tam pa skozi Janče, Trebeljno, Grosuplje, Mirno peč, Frato... do Baze 20, bolnišnice Hrastnika, Črmošnjic in Semiča. Pot so prehodili v sedmih dneh in prepešali 190 km.

V vseh krajih na svoji poti so se pohodniki srečevali z borci, ki so jim pripovedovali o dogodkih med narodnoosvobodilnim bojem na posameznih področjih.

Poleg že omenjenih srečanj z borci so se mladi v Velenju srečali tudi s člani ZRVS ter se seznanili z boji Štirinajste v velenjski okolici. Prijetno je bilo tudi srečanje z beograjskimi taborniki v Kokarjih pri Mozirju.

Pot, po kateri so hodili mariborski mladinci, je v največjem delu prav tista, ki sta jo med vojno prehodili Štirinajsta divizija in 11. SNOUB Miloša Zidanška.

Pot, ki so jo pohodniki prehodili, je vsekakor nekaj drugega, kot samo ozko pridobivanje teoretičnega znanja. Med pohodniki je bilo kar nekaj takih, ki so prvič spoznali svojo domovino nekoliko dlje od »domačega praga«.

Udeleženci pohoda so dnevno prehodili tudi po 30 km poti! Na poti so morali premagovati tudi prenekatero težavo, hkrati pa so spoznali, kaj pomeni medsebojno tovarštvo in navezanost.

DRAGO MIKLAVEC

DRAGA PRI BEGUNJAH

Srečanje gorenjskih borcev

Srečanja gorenjskih borcev, ki je bilo 22. julija v dolini Drage, se je udeležilo več kot tri tisoč nekdanjih borcev, aktivistov, zapornikov in drugih prebivalcev Gorenjske. Med njimi sta bila tudi Miha Marinko in Franc Leskošek-Luka.



Vinko Hafner, predsednik sindikatov Slovenije, je v svojem govoru ponovno poudaril velik pomen proletariata za uspešnost naše revolucije. V nadaljevanju je govoril opozoril tudi na vse tiste prvine naše družbene ureditve, ki nam omogočajo naše današnje življenje tako kot ga živimo, v prvi vrsti pa je poudaril velik pomen samoupravljanja ter nenehno težnjo k boljšemu in popolnejšemu – perspektivi komunizma.

Ob tej priložnosti je nekdanji komandant Kokrškega odreda Franc Prezelj odkril spominsko obeležje temu odredu, ki je osvobodil begunjske zapornike.

Slovesnost je bila ovenčana tudi z novo krajevno pridobitvijo: prenovljeno asfaltirano cesto v Drago.

Foto in tekst: BRANKO BLENKUŠ

BEGUNJE

Borci iz Materije na izletu v Begunjah

Minulo nedeljo sta dva avtobusa popeljala 90 članov borčevske organizacije iz Materije ter njihovih svojcev in drugih občanov na 400 km dolgo pot po Posočju in Gorenjski. V Trenti so si izletniki ogledali planinski muzej in izvir Soče. Na Vršču so v sončnem vremenu občudovali mogočne vrhove Julijcev, nato pa jih je pot popeljala skozi Kranjsko goro in Jesenice v Begunje.

Ogled muzeja talcev v Begunjah je na izletnike naredil posebno globok vtis. Na grobišče žrtev nacističnega nasilja za muzejem so položili venec.

Skozi Bled, Kranj in Ljubljano so se polni vtisov s poti vrnili v Matarsko podolje.

SRČAN GRUNTAR

BLATNIK

Pomnik zločinu »Rdečih kravat«

V gozdnati dolinici ob cesti med Kanizarico in Dobličami je bila letos osrednja spominska slovesnost črnomaljske občine ob dnevu vstaje. Tam so odkrili štiri manjše obeliske štirim ustreljenim partizankam ter spominski kamen neznanemu padlemu partizanu. Prvega oktobra leta 1942 so bile na tem kraju ustreljene: Katka in Francka Fabjan ter Zinka Majzelj in Marija Luzar (ustreljena 30. septembra 1942).

Fabjanovi sestre sta bili doma iz Starega trga ob Kolpi, Majzeljeva iz Metlike in Luzarjeva iz Novega mesta. Od takrat prignanih na streljanje se je uspela rešiti edinole Tončka Kuzma, ki je ob odkritju omenjenega spomenika na Blatniku o omenjenih dogodkih tudi spregovorila zbranim.

Tistega jesenskega dne leta 1942 so vse omenjene tovarišice ostale v Kuzmetovi zidanici na Stražnjem vrhu. Nenadoma so jih obkolili pripadniki italijanske divizije Cacciatori – »cravatt rosse«. Razkačeni zaradi nekaterih hudih porazov iz prejšnjih dni, so ujete partizanke takoj zvezali in odgnali v dolino.

Preko noči so se utaborili v zaselku Blatnik. Marijo Luzarjevo so še istega večera ustrelili, ostale pa naslednjega dne. Fašisti so poleg naštetih tovarišic gnali v dolino še sedem zvezanih moških, ki pa so jih po streljanju v Blatniku gnali dalje po dolini in so jih kasneje rešili smrti hrvaški partizani.

Množična udeležba svojcev, preživelih borcev in mladine je dokaz, da spomin na žrtve na Blatniku tudi po tolikih letih še živi. In tako je prav.

PETER ROMANIČ

LOM PLANINA NAD POLJUBINJEM

Tragedija pod Stadorjem

V nedeljo 9. julija je bila na Lom planini nad Poljubinjem pri Tolminu lepa slovesnost, posvečena dogodkom izpred petintridesetih let. Pripravili so jo vaščani krajevn skupnosti Poljubinj-Prapetno.

Pred vzponom na Lom planino stoji skromno, a lepo spominsko obeležje, ki mimoidoče opozarja na tragične dogodke, v katerih je v jutru 7. julija 1943 izgubilo življenje šest borcev Gradnikove brigade in domač pastir iz Poljubinja.

Kaj se je zgodilo tistega mokrega in meglenega jutra pred 35 leti v gozdovih Meje pod planino Stador? Tam so imeli na skritem prostoru svoj tabor oskrbovalci Gradnikove brigade. Po šest partizanov je odhajalo vsako noč v Žabče, Poljubinj, na Prapetno, Ljubinj in v druge vasi po hrano ter drugo blago za potrebe Gradnikove brigade. Pomagali so jim pastirji z bližnje planine Stador, saj so bili vsi navdušeni pristaši OF.

Tolminska kvestura in fašistična policija sta že vso pomlad leta 1943 vedeli, da se v okoliških hribih nahajajo večje in manjše partizanske enote. Vedeli so tudi, da se te enote oskrbujejo v bližnjih vaseh ter da so zveza med večjimi partizanskimi enotami in prebivalstvom. Alpinci iz tolminskih in poljubinskih kasarn so večkrat opravljali »rastrelamente« – prečesavanja planinskih gozdov in senožeti a brez uspeha. Včasih so s takih poti prignali s seboj kakega domačina, ki je bil tam po kmečkih opravilih; partizanov niso mogli ujeti.

Zlasti po ustanovitvi Gradnikove in Gregorčičeve brigade je postala italijanska aktivnost vse bolj sistematična. K delu so sovražniki pritegnili tudi provokatorje in izdajalce.

Prav skupina šestih partizanov in pastir, o katerih je beseda, so postali žrtve ene takih provokacij. Pastir v planini je naselil provokatorju.

Alpinci so v okrilju noči postavili zasede na vseh obronkih ter globoko v gozdu Meje pod Lom planino in Stadorjem. Pripravili so pravcat neprekinjen obroč, pri čemer jim je izvrstno služila tudi megla. Oskrbovalna šesterica borcev je bila vso noč na terenu. Nihče ni opazil premikov italijanske vojske, tudi vaščani ne. Mirno so se vrnili v taborišče in pospali brez straž. V planini pa sta se pri pastirjih oglasila dva neznanca s titovkama na glavah. Pastirji so sumili, zato so bili do prišlekov nezaupljivi. Neznanca pa sta zatrjevala, da sta izgubila svojo enoto... Pastir Jože je menil, da jima mora pomagati, zato ju je odpeljal proti počivajočim v taboru. Bližajoč se taboru, je Jože zasluhlil nesrečo. Skočil je, stekel, da bi zapokalo za njim in, da bi borce opozoril. A bilo je prepozno.

Tudi pastirjem v planini ni bilo prizanešeno. Italijanski vojaki so jih segnali vkup in odgnali v zapore ter dalje v taborišča. Tudi od tam se trije nikoli več niso vrnili.

Vaščani Poljubinja, Žabč in Prapetna se vsako leto spominjo teh dogodkov v letu 1943 in prirejajo spominske svečanosti.

IVAN RUTAR

ROŽNA DOLINA PRI N. GORICI

Obisk borcev na zdravljenju

Na območju krajevn skupnosti Rožna dolina ima splošna bolnišnica Nova Gorica dva svoja oddelka, ki ju domačini imenujejo »bolnišnica Stara gora«. Trenutno je tam na zdravljenju osem udeležencev NOV, med njimi tudi vojaški vojni invalidi ter družinski invalidski upravičenci.

Dan pred dnevom borca so jih obiskali predstavniki krajevn organizacije ZB NOV Rožna dolina ter jim čestitali za praznik in jim zaželeli skorajšnje okrevanje. Vsakemu borcu so izročili tudi skromno darilo. Borci v bolnišnici so bili presenečeni in hvaležni.

Naslednji dan se je veliko članov krajevn organizacije ZB NOV Rožna dolina udeležilo proslave dneva borca v Lokovcu nad Čepovanom.

MILICA JAKOPIČ

DRAMLJE

Zbrali so se v Dramljah



Ob odkritju spominske plošče Milošu Zidanšku v Dramljah na dan vstaje slovenskega naroda, so se poleg številnih prebivalcev celjskega in mariborskega področja slovesnosti udeležili tudi Franc Leskošek – Luka, Sergej Kraigher, Lidija Šentjurčeva, Peter Stante-Skala, Viktor Stopar, Marjan Marinc in drugi.

Foto: IVO TAVČAR

DOLIČ PRI SLOVENJ GRADCU

Prijeten izlet za borce

Krajevna organizacija ZB iz Doliča je tretjega junija priredila za svoje člane prijeten izlet in obisk nekaterih partizanskih krajev. Najprej so se ustavili v Celju, kjer so si ogledali zloglasni Stari pisker in muzej NOB. Nato so obiskali Frankolovo, Osankarico in Tri žeblje: Izlet je bil izredno uspešen. Vsi udeleženci so odnesli s seboj domov, najlepše vtise.

KRISTINA ZAVRŠNIK

PTUJ

Številne proslave ob občinskem prazniku

Osmega avgusta bodo v Ptuj in njegovi okolici številne proslave in druge prireditve ob občinskem prazniku. Hkrati bodo počastili tudi spomin na Slovenjgoriško četo, ki je pred 36 leti izdala skrvavela v Mostju, nedaleč od Ptuja.

Proslave in prireditve se vrste od 28. julija in bodo trajale do 19. avgusta. Osrednja letošnja občinska proslava pa bo v Cirkovcah v novem domu krajanov, ki so ga zgradili sami z udarniškim delom in, kjer se sedaj odvija vse politično, kulturno in športno življenje krajanov.

V Ptuj bodo med drugim v razstavnem pavilionu Dušana Kvedra-Tomaža odprli razstavo prve inženirske brigade sedmega korpusa NOV in POJ, poleg tega pa se bodo začela že tradicionalna ptujska kulturna srečanja. V nedeljo, 13. avgusta, bo v Dornavi – med drugim – srečanje mladinskih delovnih brigad Slovenije z letošnjih akcij.

Posebej velja poročati, da bo 19. avgusta udarniški dan brigadirjev – veteranov zveznih in republiških delovnih akcij. Srečanje bo v Jurišincih, kjer bo tedaj delala že četrta izmena brigadirjev »Slovenske gorice 78«.

FRANJO HOVNİK

Sivo jutro

Do vznožja gora zamegle- no jutro ni bilo prav nič obe- tavno za srečanje borcev Po- dročnega odbora koroških partizanov za Gorenjsko. Bi- lo je hladno in med potjo po dolini Radovne je začelo ro- siti. In vendar se je v nedeljo 16. julija 1978 zbralo v Krmi okrog 250 ljudi, med njimi več kakor sto partizanov-Gorenjcev, ki so se med vojno borili v partizanskih enotah na Koroškem ali delovali kot aktivisti v koroških politič- nih forumih, in gostje iz za- mejske Koroške, med kateri- mi pa smo pogrešali pred- vsem našega Karla Prušni- ka-Gašperja, ki si je pred ne- davnim zlomil nogo in ki mu zato želimo skorajšnje okre- vanje.

Okrog 250 udeležencev ob vse prej kakor lepem vreme- nu je pravzaprav lepo števi- lo, saj so jih organizatorji pričakovali le kakih petdeset več. Srečanje samo je bilo namreč organizirano brez posebne propagande v tisku in RTV. Bilo je sklicano veči- noma z vabili, potekalo pa naj bi kot letna konferenca Področnega odbora koro- škkih partizanov za Gorenj- sko, ki združuje občinske odbore le-teh v občinah Je- senice, Radovljica, Tržič in Kranj. Prav to pa je letošnje- mu srečanju, ki ga je tehnič- no organiziral občinski od- bor koroških borcev Radov- ljica pod vodstvom Ivana Zemve-Majskega in Polda Pernuš-Igorja, dajalo svoj- stvenost in vsebino.

Konferenco je s kratkim, a jedrnatim pozdravnim govo- rom začel predsednik radov- ljške občine Polda Pernuš- Igor, pozdravil goste, svojece borcev in nekdanje koroške partizane z Gorenjske. Med prisotnimi so bili borci-parti- zani Prvega zahodno-koro- škkega bataljona, kakor se je imenovala skupina Gorenj- skega odreda, ki je pomladi 1943 odšla na Koroško in se proslavila z znanim partizan- skim napadom na okupator- jeve gospodarske objekte na Bistrici v Rožu in pri tem osvobodila trideset sovjets- kih prisilnih delavcev, ki so se potem borili v slovenskih partizanskih enotah. In borci enote, ki je oktobra 1943 odšla na Koroško z osvobodene- ga ozemlja 9. korpusa na Pri- morskem in ki ji je pravza- prav pripadla naloga, da je prerasla v Zahodno-koroški odred, ki si ni izbojeval samo operativnega partizanskega ozemlja med Dravo in sever- nimi pobočji Karavank, mar- več si je s težkimi žrtvami izbojeval operativno področ- je tudi severno od Drave. To pa je pomenilo, da je tudi na Koroškem postalo partizan- stvo neuničljivo in dalo svoj delež k zmagi protihitlerjev- ske koalicije v drugi svetov- ni vojni. Zato slovenska na- rodna skupnost na avstrij- skem Koroškem z vso pravi- co zahteva popolno uresniči- tev 7. člena avstrijske držav- ne pogodbe in pri tem lahko računa na popolno moralno podporo ne samo slovenske- ga, marveč celotnega jugo- slovanskega ljudstva »od Triglava do Đevdeline«, ka- kor je v pozdravnem govoru dejal tovariš Igor. Da nekda- nji koroški partizani pri iz- polnjevanju in uresničeva- nju še vedno ne do kraja ure- sničenega 7. člena avstrijske državne pogodbe vztrajamo do zadnje črke, ni treba po- sebej poudarjati.

Poročilo
področnega
odbora

Poročilo področnega od- bora koroških partizanov za Gorenjsko je podal njegov predsednik Anton Beton-

Partizanski miting
pod Triglavom

Vtisi s srečanja koroških partizanov – Gorenjcev v Krmi

Bojan, nekdanji komandant prvega bataljona Koroškega odreda. Poudaril je, da sega- jo začetki osvobodilnega bo- ja na Koroškem že v leti 1941 in 1942, samo partizanstvo pa se je na Koroškem utrdilo v letu 1943, v začetku leta 1944 pa sta na Koroškem operirala s svojimi četami in bataljoni dva odreda: Vzhod- no-koroški odred, ki je spad- al operativno pod 4. opera- tivno cono, in Zahodno-ko- roški odred, ki je spadal pod poveljstvo 9. korpusa naro- dnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugo- slavije. S podreditvijo vseh partizanskih enot poveljstvu 4. operativne cone pa sta se kasneje oba odreda združila v enotni Koroški odred s še- stimi bataljoni operativne partizanske vojske, bataljo- nom VDV ter s posebno parti- zansko enoto z operativnim področjem severno od Dra- ve, ter 2 aktivisti vseh poli- tičnih in oblastnih forumov. Po sedanjem seznamu živi na Gorenjskem še vedno 146 partizanov in aktivistov, ki so se v času narodnoosvobo- dilnega boja borili na Koro- škem.

Tovariš Bojan je nato oris- al kratko zgodovino organi- zacije nekdanjih koroških partizanov pri občinskih or- ganizacijah ZZB, dokler se leta 1967, zaradi posebnega pomena pri republiškem od- boru ZZB Slovenije, niso ustanovili Osrednjega odbo- ra koroških partizanov in ak- tivistov za SR Slovenijo s tremi področnimi odbori za Gorenjsko, Štajersko in za ljubljansko območje.

Področni odbor koroških borcev za Gorenjsko združuje občinske odbore koro- škkih partizanov in aktivistov Jesenice, Kranj, Radovljica in Tržič. Vsi ti odbori deluje-

jo že od ustanovitve. Področ- ni odbor v sedanjem sestavu deluje tri leta in je v tem času imel devet sej in usmerjal dejavnost občinskih odbo- rov koroških borcev in akti- vistov. Poleg tradicionalnih vsakoletnih komemoracij na partizanskem grobu v Sve- čah, kjer je pokopan narodni heroj Matija Verdnik-Tomaž, ter pri drugih partizanskih spomenikih in grobovih padlih koroških partizanov in aktivistov, so se koroški partizani z Gorenjske udele- žili leta 1976 odkritja spo- minske plošče na hotelu Rinka v Solčavi, s svojimi delegacijami sodelovali na letnih občinskih zborih Zve- ze koroških partizanov v Ce- lovcu in se množično udele- žili odkritja obnovljenega spomenika na Robežu. Na Gorenjskem so v minulih treh letih leta 1976 priredili gorenjsko srečanje koroških borcev na Planini pod Golico nad Jesenicami ter istoča- sno odkrili spominsko plo- ščo na Suhem sedlu nad Markljevo planino. To sreča- nje je preraslo v množično protestno akcijo proti av- strofašističnemu Heimat- dierstu in proti neizpolnje- vanju 7. člena avstrijske drž- avne pogodbe. Lansko sre- čanje je bilo na Jezerskem ob odkritju obnovljene parti- zanske bolnišnice v Komate- vri, letošnje srečanje v Krmi pa je potekalo v obliki letne konference.

Po poročilu o triletni de- javnosti je predsednik Po- dročnega odbora koroških partizanov za Gorenjsko An- ton Beton-Bojan pojasnil navzočim sklep Osrednjega odbora koroških partizanov in aktivistov SR Slovenije o podelitvi posebnih spomin- skih znakov partizanstva na Koroškem, ki naj bi jih pre-

jeli vsi aktivni koroški parti- zani in aktivisti, ki so med NOB delovali na Koroškem.

Pesem, ki – ni
samo njegova

Tu bi se poročilo o tem sre- čanju lahko končalo, ko bi ne skrivalo v sebi neke po- sebnosti, kakršne morda na dosedanjih partizanskih sre- čanjih ni bilo opaziti in ki je tudi sedanji organizatorji ni- so predvidevali.

Človek bi pričakoval, da bodo po partizanskem kos- lu ljudje pritisnili k stojnici z vinom. Toda nobene gneče ni bilo tam. Ljudi je pritegni- la preprosta harmonika s partizansko melodijo in kmalu se je okrog harmoni- karja zgrnil obroč. Tako ka- kor včasih partizanska eno- ta. Tudi meglen dan je bil podoben dnevu, ki smo jih v koroških hostah imeli najra- je. Ne zaradi megle, ki tudi takrat ni bila prijetna, bila pa je dobra, saj je prikrivala dim partizanskih ognjev, na katere ni bilo treba toliko pa- ziti kakor ob jasnih sončnih dneh. In tudi bolj varne smo se v zameglenih gozdovih počutili, tako da je komaj poltiha pesem postala za spoznanje glasnejša.

Tudi tokrat nas je zajelo podobno občutje. Stali smo v krogu in peli. Nihče ni se- del. Trava je bila rosna, klopi pa ni bilo, saj smo si obetali pred dnevi lep sončen dan, čeprav jih v letošnjem polet- ju skoro da ni. Toda to nas ni motilo. Partizanska pesem nas je grela. Pesem, ki jo je pel nenaučen zbor, a z občut- jem, ki je bilo tako zelo po- dobno tistemu davnemu in

marsikdaj že do kraja otope- lemu in zakrnelemu občutju iz koroških host. Iz host nad Rutami, iz host nad Kopaj- no. In kakor takrat je parti- zanskega pesnika, partizan- skega pesnika iz bojne enote in ne pesnika pri agitpropu, neka notranja nuja zrinila iz kroga k harmonikarju in mu odpečatila iz spomina verze, ki bi jih še pred nekaj minu- tami ne znal več povedati na pamet – kakor v tistih dav- nih mladih letih, ko je v prav taki rosni megli in ob prav taki melodiji partizanskih pesmi zarecital svojo, ki pa ni bila samo njegova, marveč tudi njihova:

*Oj gozdovi, oj gozdovi,
naša domovina.
Tam med smrekami ob
ognju
ena smo družina.*

*Šotorske plahte so razpete;
to so naše hiše.
Kadar dež nam jih premoči,
veter jih obriše.*

*Naše postelje so veje.
Ko na njih zaspimo,
v sanjah se svoboda smeje,
v sončnih dnevih živimo.*

Dovolj! Nič več o peščici preživelih! Še vsi so tu! Tale krog okrog harmonikarja, v njem mnogi prezgodaj osive- li. In vendar se človeku zdi, da je le ivje v njihovih laseh, ivje na njihovih obrveh.

Da, kakor takrat, ko nam je bilo sedemnajst ali ose- mnajst let, ali pa celo samo štirinajst, kakršen je bil, de- nimo, kurir Ziljske čete: drobni Pepček, najmlajši te čete, a eden najbolj pogu- mnih in eden od peščice, ki so od te čete preživeli vojno. Po vojni me je dvakrat obis- kal. Zadnjič pred petimi le- ti. Takrat je pravil, da živi v

Kočevju in da je rudar. Sina je peljal tja na »prez« pod Kepo in nato na mejo do Sedla, da bi vedel, kje se je oče boril. Nobeden med na- mi še ni tja peljal svojih otrok. In morda bi jih tudi mi morali. On pa je peljal si- na. Pa je imel težave s priz- nanjem dvojnih let, ker je bil »mladosten«. In imel je težave pri gradbenem posojilu ZB pri kočevskem odboru, kar sem kasneje bral v TV-15, kjer je sam nad tem potožil. Menda je bilo samo nekaj mesecev kasneje, ko sem prav tam med osmrtnicami zagledal njegovo fotografijo in tako zvedel, da našega mladega kurirja ni več in da tudi kočevskega rudarja, po rodu primorskega Slovenca, ki je tisto davno poletje s skupino gorenjskih in pri- morskih partizanov kot pro- stovoljec odhajal prav preko te doline, kjer smo danes 16. julija 1978 na svojem zboru koroški partizani, na Koro-ško v Ziljsko četo, ki naj bi prerasla v bataljon, a je v drugi polovici novembra 1944 zaradi bojov in zime našla svoj konec pod belim nagrobnikom Kepe. Le pet nas je ostalo še tam, Pepček je odšel s skupino preživelih pod vodstvom komisarja Vo- jana Rusa na Koroški odred in postal kurir komandanta prvega bataljona Antona Be- тона-Bojana.

Spomini

O tem sem razmišljal v krogu, ki je pel tako kakor nekoč in sam ustvarjal kul- turni spored današnjega sre- čanja. In razmišljal sem tudi potem, ko se je krog že raz- zmaknil in ko je harmonikar urezal za ples. Mislim sem na Pepčka in najino zadnje sre- čanje, ko sem mu prebiral pesmi iz Balade o mrtvi četi. Iz zbirke, ki sem jo priprav- ljal na pobudo dr. Vojana Rusa, je bila in za katero je nameraval napisati uvodne besede Matej Bor, ker je so- dil, da so med temi pesmimi tudi take, ki sodijo »med naj- lepše, kar smo jih Slovenci med vojno in povojno napisa- li«. Pa ni izšla, ker je po mne- nju uredništva Partizanske knjige »podobna zbirka pred kratkim izšla na Jesenicah«, kar pa je samo deloma res, saj je bila »Balada o mrtvi četi« sestavljena samo iz izbora pesmi, napisanih na Koroškem in ji je ureditev dajala tudi novo in zaokrože- no vsebinsko celoto. Nisem se pritoževal in se tudi sedaj ne mislim. Borova sodba o teh pesmih mi je bila ljuba, nič manj pa Pepčkova, ko sem mu jih bral, čeprav jih ni ocenjeval, marveč samo še- petal: »Resnica, čista resni- ca!« Morda mi je bila ta celo ljubša. Toda zaklenimo te misli! Tudi drugi so jih za- klenili, saj brez novih ran marsikdo ni preživljal povoj- nih let, pa je vseeno ostal svobodni iz mladih let do kra- ja zvest. Tudi megla nad Krmo se je redčila. Pozno popoldan so zadnje tančice odpadle s sklanih vrhov.

Gore stoje. Kot večni oka- meneli kriki pričajo svojo re- snico v nebo.

»Kakšen čudovit svet,« smo se čudili.

Strmeli smo, kakor da bi jih še nikoli ne videli. Tako se večna lepota vedno znova odkriva kakor nova.

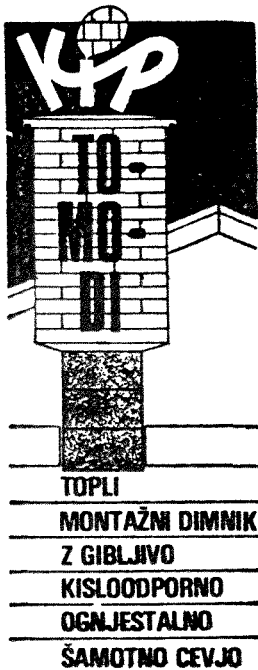
»Kakšen čudovit dan!«

Zares dan, ko smo se čutili zopet kot ena sama partizan- ska družina.

»Še okrog sto dvajset nas je!«

»Ne, to ni malo!«

Nihče ni vpraševal, koliko nas je bilo nekoč. Koliko je bilo lani, koliko nas ali jih bo prihodnje leto ali prihodnja leta.



Uporablja se za peči in kotle od 4000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine!
Pri gradnji svojega doma se posvetujte s strokovnjaki
Montažno industrijskega podjetja!

POSLOVNO ZDRUŽENJE ENERGETIKE SRS

Ljubljana, Hajdrihova 2

elektrogospodarstvo – premogovništvo –
plinarstvo – nafta – poraba energije

DES – PODJETJE ZA DISTRIBUCIJO ELEKTRIČNE ENERGIJE SLOVENIJE
SKUPNE SLUŽBE, Ljubljana, Hajdrihova 2

DISTRIBUCIJA ELEKTRIČNE ENERGIJE



Brivsko-frizersko podjetje

LJUBLJANA, TRDINOVA ULICA 8 — TELEFON 311 030

POSLOVALNICE:
Kidričeva 4, Titova 3, Trg francoske revolucije 5, Gradišče 10,
Kidričeva 2, Dalmatinova 11,
Miklošičeva 22, Stritarjeva 9,
Čopova 6, Celovška 49, Poljan-
ska 20, Miklošičeva ulica 40,
Deržave 31, Tržaška cesta 37.

Ženske pričeške in moške ter britje v svojih brivnicah in česalnicah

AGROPROGRES

VERTRETUNG AUSLAENDISCHER FIRMEN

PODJETJE ZA INOZEMSKA ZASTOPSTVA

REPRESENTATION FOR FOREIGN FIRMS

61001 LJUBLJANA, GRADIŠČE 18

TELEFON: 24911 — TELEX: 31307 — BRZOJAVNI NASLOV: AGROPROGRES LJUBLJANA — POŠTNI PREDAL 17/1 — ŠT. ŽIRO RAČUNA: 60100-901-10542

PREDSTAVNIŠTVO:

11000 BEOGRAD
ULICA NARODNOG FRONTA 72
TELEFON: 641 483, 641 877, 641 996, 642 038, 642 184
TELEX: 11-255

STEYER, WESTFALIA, DOWCORNING,
PERSTORP, BUMAR, BASF SIEGLE, WMF,
CILAG-CHEMIE



Miško Kranjec ob svoji 70-letnici:
Počel sem vse neumnosti tega sveta

SOS za sol

Ali vzgajamo male sadiste?



brest
cerknica

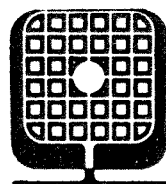
industrija pohištva Jugoslavija
telefon 061/791-200 telex 31-167

dnevna
soba

zala

izdelke si lahko ogledate in
kupite v:

salonu pohištva brest cerknica
v prodajalni brest, v Mariboru
kneza koclja 6
v vseh specializiranih trgovinah
s pohištvom



agroobnova

61001 Ljubljana • Slovenčeva 93 • Jugoslavija

AGROOBNOVA

gradnje in melioracije n. sol. o.
LJUBLJANA, SLOVENČEVA 93
Telefon 344-461

- a) Graditev vsakovrstnih:
 - poslovnih objektov družbenega standarda za trg,
 - industrijskih objektov, objektov živilskopredelovalne industrije, objektov za proizvodnjo močnih krmil, hladilnic, silosov in skladišč,
 - kmetijskih gospodarskih objektov in kompletnih proizvodnih centrov.
- b) Izvajanje nizkih gradenj – cest s pripadajočimi cestnimi objekti, ureditev okolice, kanalizacij, vodovodov in drugih komunalnih instalacij:
 - adaptacije obstoječih objektov,
 - opravljanje vseh potrebnih zemeljskih del za osnovo nasadov in melioracij na podlagi načrtov,
 - pomoč pri določanju in organiziranju primernih kompleksov za skupno obnovo sadovnjakov in vinogradov ter nudenje strokovne pomoči glede načina obnove in izbire primernih podlag in sort,
 - opravljanje geometrijskih posnetkov zemljišč in izdelovanje ustreznih načrtov za obnovo vinogradov in sadovnjakov, za opravljanje melioracij ter za gradnjo naprav za vodno preskrbo v vinogradih in sadovnjakih,
 - opravljanje prevoznih uslug in izposojanje gradbene mehanizacije,
 - organizacija in izvedba inženiring poslov v gradbeništvu,
 - organizacija in izvedba del nizkih gradenj, opravljanje remontnih in servisnih uslug gradbene mehanizacije in izdelava rezervnih delov.

Na Blokah ob tabornih ognjih

je svoj obstoj popolnoma opravičil.

Povedali so tudi, da bodo zvesti nadaljevalci revolucionarnih tradicij in branilci njenih pridobitev.

Na dan vstaje je učni center organiziral veličasten miting, ki bo vsem udeležencem ostal še dolgo v spominu. Proslavljati so začeli že nekaj dni poprej. Mladinci so očistili in okrasili partizanske spomenike daleč naokoli in ob njih so bile razne svečanosti. Dvaindvajsetega julija ob 17. uri so izvedli demonstrativni nastop padalcev, ki so pravkar zaključili člansko in mladinsko prvenstvo v Rakitniku pri Postojni. Kakšnih devet padalcev je prikazalo vrsto skokov in ob njih so se mladi obrambniki praktično seznanili še z eno vrsto vojaških veščin. Poleg njih je bilo na prireditvi navzočih še kakšnih šest tisoč civilistov, ki so prišli na obisk in iz vrst domačinov.

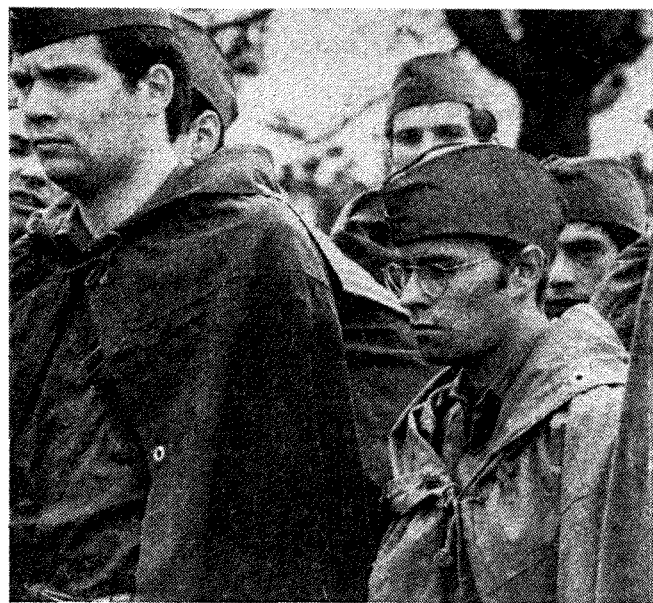
Zvečer je bil na prostoru vojašnice velik miting ob tabornem ognju.

Kmalu po osmi uri je kres prižgal narodni heroj Stane Semič-Daki, ki so ga navzoči burno pozdravili. Takoj zatem sta zagorela še dva ognja na sosednjih vrhovih – ob množici vojakov, ki so okrog njih sklenili obroč in zaplesali kolo. Veličastna podoba je ponazarjala partizansko sedenje okrog ognjev ob mrzlih nočeh in pomenke o borbah in zmagah. Godba, recitali, recitatorji, pevci, streljanje, metanje barvnih raket je dajalo intonacijo slavnostnemu in veselemu vzdušju ob praznovanju našega dne. Pa še nastop partizanskih pričevalcev Staneta Semiča-Dakija, Jožeta Teliča, Staneta Šege, Toneta Kebeta, ki so oživljali boje s področja Notranjske, Primorske, Dolomitov, Štajerske..., pozdrav tabornika Matjaža Žnidaršiča, skupno prepevanje partizanskih pesmi. Vse to je družilo starejše in mlade v enoten kolektiv, z enakimi željami in težnjami: varovati in razvijati socialistične pridobitve.

Mladi govornik je ob tabornem ognju povedal besede tovariša Tita: »Lahko je ponosna vsaka dežela, ki ima takšno mladino, kot je naša!« Te besede pa obvezujejo. Vestno moramo izvrševati vse dolžnosti, ki nam jih nalaga naš voditelj in naša domovina.

Polkovnik Leopold Rožanc je nato razdelil vrsto priznanj in značek »vzgledni mladinec« tistim, ki so se pri urjenju najbolje odrezali. Potem smo se zavrteli v kolo prijateljstva in bratstva z vojaki in oficirji iz vseh republik.

Tone Kebe
Foto: Tone Stojko



pozneje lahko koristilo pri kadrovanju in selekciji pri naboru. Še posebej velik interes so pokazali predstavniki občinske skupščine iz Cerknice, ki so sodelovali že pri pripravah. S centrom je bila tesno povezana organizacija borcev in njen predsednik Jože Telič.

Vojaško in politično vodstvo učnega centra se je zelo pohvalno izrazilo o disciplini udeležencev in o močni politični dejavnosti članov ZK in mladinske organizacije. Oboji so jim notranje organizacijsko v veliko pomoč. Mladi komunisti z osebnim vzgledom vplivajo na disciplino in potek obrambne vzgoje. V odnosu na prejšnja tečaja je čutiti skoraj podvojen priliv članov ZK, kar gre nedvomno v pohvalo kadrovske politiki obeh univerz in terenu, kjer mladi študenti delujejo.

Vojaški predavateljski kader je iz vrst aktivnih

oficirjev, aktualne politične teme in probleme samozaščite pa so posredovali eminentni predavatelji iz UDV in UJV Slovenije, zveze mladine in drugi. Vsega skupaj je sodelovalo okrog dvanajst predavateljev, med njimi Ivo Brezovnik, Hinko Bratož-Ok, Stane Dolgan, Zdenko Mali... Ivo Brezovnik pove, da je bilo študentom navdse prijetno predavati, da so predavanja poslušali z vso resnostjo, zavzeto in disciplinirano. »Taki mladi moramo dati več zupanja in jim že sedaj nalagati odgovorne dolžnosti.

Zaradi nekaterih posameznikov dostikrat ne dajemo večini mladine tistega priznanja, ki ga zasluži. Mislim, da lahko naši bodoči inteligenci polno zaupamo, tudi v primeru vojne nas ne bi razočarala,« je dejal. Tudi Stane Dolgan je imel samo pohvalne besede. V vodi in v blatu so ga stu-

denti pod šotorom v neurju poslušali do zadnje izrečene besede. Seveda so mu postavljali tudi vprašanja. »Taka mladina v primeru vojne mora zmagovati!«

In kaj pravijo študenti:

Simon Vodopivec, študent arhitekture, Iztok Retar, študent visoke šole za telesno kulturo, Alojz Kebe, študent strojništva, vsi z ljubljanske univerze, Alen Kralj in Aleksander Peca, študenta visoke ekonomsko-komercialne šole v Mariboru.

Privajanje na vojaški režim je bilo v začetku nekoliko težko, potem je steklo. (Lojzu Kebetu tudi to ni delalo težav, saj je bil že prej večkrat na vse-mogočih pohodih.) V začetku je prevladovala režijska disciplina, pozneje so bolj s samodisciplino obvladovali hišni red. Vodstvo centra je študente porazdelilo v skupine

po regijah, tako, da so se med seboj bolje poznali in razumevali. Intenzivni pouk je bil precej naporen. Bilo je nekaj zahtevnih pohodov. Precej je bilo urjenja v streljanju, kar jim bo zelo koristilo pri praktični uporabi orožja. Tečaj je bil vzorno organiziran! Sproti so dobivali potrebne informacije, tudi v obliki grafikonov. Poleg dnevnega urjenja so imeli tudi nočno urjenje, tako, da so se lahko znašli v napadih in v obrambi, v vseh situacijah. Kulturno-prosvetno udejstvovanje in športno je bilo med odmori popoldne in v večernih urah. Vse je bilo v naprej okvirno predvideno, konkretno pa so nekatere interesne dejavnosti še popestrili. Najbolj jim je koristila praktična uporaba orožja in tematika sploš-noljudskega odpora in samozaščite. Čeprav so bili večkrat popolnoma mokri, je bila njihova morala vseskozi na višku. Tečaj



Z delovanjem sodobnega orožja so se študentje tudi praktično seznanili



Orientacija na terenu sodi med vrline slehernega vojaka in oficirja

V okviru vojašnice na Velikih Blokah že tretje leto deluje učni center obrambne vzgoje mladih študentov. Vanj prihajajo med počitnicami vsi študenti prvih letnikov obeh slovenskih univerz in tudi tisti, ki študirajo drugje. V Sloveniji delujeta še dva taka centra, in sicer na Pokljuki in v Tolminu, vendar bloški po obsegu in po organiziranosti presega obadva in velja za največjega v Jugoslaviji. V obdobju štirinajstih dni se mladi intenzivno teoretično in praktično seznanjajo z osnovami obrambne vzgoje in z družbeno samozaščito. O delovanju omenjenega centra pa smo se pogovarjali s polkovnikom Leopoldom Rožancem, komandantom učnega centra, majorjem Krsmanom Tripkovičem, namestnikom komandanta in kapetanom 1. razreda Svetislavom Pejakom, pomočnikom komandanta za politično vzgojo in kulturno udejstvovanje.

Pouk traja štirinajst dni in vanj so vključena predavanja iz vojaške stroke, družbenopolitična in moralna vzgoja ter psihofizična priprava za obrambne naloge. Največji poudarek je na praktičnem spoznavanju orožja in njegova uporaba v konkretnih vojnih situacijah.

Program usposabljanja je v glavnem razdeljen na tri dele:

1. vojna tematika in krepitev obrambne sposobnosti,
2. revolucionarne tradicije, ideološka in politična vzgoja,
3. aktualno-politična problematika (Kardelj: »Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja« in »Zakon o narodni obrambi in družbeni samozaščiti«.)

V okviru politične vzgoje se slušatelji seznanjajo s tematiko predkongresnega mladinskega gradiva, spoznavajo se z delom organizacije ZK, z mladinsko organizacijo in z drugimi družbenopolitičnimi dejavniki. Veliko časa posvečajo kulturno-prosvetni dejavnosti po vseh enotah, z organizacijo glasbenih prireditev, s predvajanjem poučnih filmov, z oživljanjem tradicij NOB ipd. Študentje obrambne vzgoje so organizirali tudi lastne radijske oddaje, ki so v učno vzgojni dejavnosti informator in ne nazadnje sredstvo za razvedrilo. Čeravno je odmerjeno malo časa za interesne krožke, izkoristijo zanje sleherni čas, zlasti za športna tekmovanja.

Komanda učnega centra je vseskozi tesno povezana s predstavniki občinskih skupščin in obrambnimi organi, ki ves čas trajanja pouka pisмено in z obiski spremljajo uspehe svojih varovancev. Komanda jih tudi obvešča o interesih posameznih študentov, kar bo

Ivan Jan

17

Korenine in razvoj belogardizma in domobranstva na Gorenjskem

Pri zunanji propagandi je bilo pomembno zbiranje »komunistične literature«, ki so jo iskali med ljudmi. Nadalje so razpečevali svoje časopise, knjige, brošure. Poleg tega so pompozno govorili o partizanskih porazih ter o svojih uspehih. Naročeno jim je bilo, naj se posebej zanimajo za šolsko mladino, veliko pozornosti pa so namenjali javnim protikomunističnim zborovanjem. Skrbeli so tudi za obveščevalno delo, zato so pri vseh postojankah postavili primerne obveščevalce, ki so jih izbrali med svojimi najbolj zaupnimi sodelavci.

Osnovna pomoč pri organiziranju gorenjskega domobranstva je prihajala iz Ljubljane oziroma iz nekdanje Ljubljanske pokrajine, kjer je bilo že več izkušenih domoranskih organizatorjev in poveljnikov. Nekaj jih je prišlo legalno, nekaj pa tudi ilegalno. Tudi gorenjsko domobranstvo, včasih imenovano gorenjska samozaščita ali nemško »Oberkrainer Selbstschutz«, je po tej strani spadala pod »generalnega inšpektorja slovenskega domobranstva« generala Rupnika. Med drugimi je bilo za vojaške inštruktorje gorenjskih domobrancev iz Ljubljane poslanih devetindvajset časnikov in podoficirjev. Med oficirji so bili Jakob Remec, Ivan Žužek, Nikolaj Žužek, Marjan Fludernik in Jože Vidmar. Na Gorenjsko je bil poslan tudi Jože Vidmar iz Gornjega Logatca, ki je konec leta 1944 oziroma v začetku leta 1945 postal vodja tečajev, ki jih je začel prirejati center gorenjskega domobranstva na Brdu pri Kranju.

Ti častniki in podoficirji so bili razdeljeni po postojankah in sicer so odšli trije v Mengeš, dva v Cerklje, po eden v Domžale, Kovor, Tupalče, Lahovče in Brezje, šest jih je bilo dodeljenih centru gorenjskega domobranstva v Kranju, šest pa za vodstvo tečajev na Brdu.

Domobrankska poveljstva so imela močno oporo v vojaških kuratih. Tudi teh je v začetku decembra 1944 prišlo iz Ljubljane kar pet.

Aprila 1944 so v Kranju že snovali udarno četo. Med tistimi, ki so prišli v poštev za njeno poveljstvo, so bili: Milan Amon, Miha Perko in Franc Erpič. Kot poveljnika udarne čete pa potem zasledimo Petra Kavčiča. Ta četa je štela okrog sedemdeset mož, v akcije pa je odhajala na vso kranjsko območje. Njen propagandist je bil Tomaž Žagar.

V Cerkljah so začeli ustanavljati domobranksko postojanko že aprila, sestavili pa so jo maja 1944. V začetku je štela okrog štirideset, v pozni jeseni pa že okrog sto mož. Organizatorja v Cerkljah sta bila poleg Jožeta Dobnikarja-Kobovsa še Kómetar in Stanislav Osenar, ki je postal tudi »Schtützpunktführer«, kot je poveljnik domobrankskih postojank imenoval gestapo. Obveščevalec v tej postojanki je bil Janez Kristanc iz Spodnjih Brnikov, propagandist pa Anton Koritnik. V cerkljanski postojanki, ki je bila žarišče okoliške domobrankske dejavnosti, je bilo v začetku leta 1945 114 mož in je bila to ena najmočnejših posadk.

Julija so se cerkljanski domobranci razdelili v tri skupine. Večina je ostala v Cerkljah, druga skupina je šla v Lahovče in je iz nje pozneje nastala samostojna postojanka, tretja skupina pa je odšla v Zalog, kjer pa ni ostala stalno. Medtem je v Britofu pri Kranju nastala nova policijska postojanka, v kateri je bilo štirideset Ukrajincev. Nove postojanke naj bi nastale tudi v Križah, Naklem in drugih vaseh, vendar niso nastale.

Tako kot v Kranju so, tudi v Trziču začeli pripravljati tla za ustanovljenje domobrankskih postojank, vendar je bila domobrankska postojanka zaradi nasprotovanja nemškega župana ustanovljena šele v začetku marca 1945.

Med prvimi je nastala tudi postojanka v Predosljah, ki je kmalu štela petdeset mož. Posadka sicer ni bila številna, bila pa je udarna. Njen poveljnik je bil Franc Jenko iz Suhe, propagandist pa Franc Krničar.

Kmalu je prerasla v močno domobranksko postojanko tudi posadka v Domžalah, ki je v začetku leta 1945 štela 221 mož. Poveljnik je bil Franc Rihter iz Domžal, za njim pa Peter Cerar tudi iz Domžal, ki je bil ubit aprila 1945. Prvega oktobra 1944 je imela domžalska postojanka mitraljez, deset brzostrelk in petinsedemdeset pušk. Propagandist je bil Ciril Kuster.

Zelo močna in aktivna postojanka je nastala tudi v Lahovčah pri Komendi, ki je konec novembra 1944 štela petinsedemdeset mož. Poveljnik je bil Anton Ilija iz Spodnjega Brnika, propagandist pa Viktor Zarnik.

Domobrankska postojanka v Mengšu je bila ustanovljena 10. oktobra 1944 in je konec novembra bilo v njej sedemdeset mož. Poveljnik ni ugotovljen, propagandist pa je bil Drolc.

Postojanka v Voklem je v začetku štela dvainšestdeset mož in je bila zelo aktivna. K temu je pripomgel Ivan Brodar, sin znanega Janeza Brodarja iz Hrastja. Preden je postal aktiven domobranec je celo poskušal priti v stik s partizani. Propagandist v postojanki je bil Jakob Kne.

Posadka v Smledniku je do konca leta 1944 narasla na dvainosemdeset mož, ki jim je poveljeval zagrizeni partizanski dezertar Janez Oselj iz Prebačevega. Konec oktobra 1944 je bila ustanovljena domobrankska postojanka tudi v Kovorju in je decembra štela osemindvajset ljudi. Komandant je bil Jože Perne iz Loma nad Trzičem.

Tudi postojanka v Bobovku pri Kranju je bila ustanovljena v oktobru 1944 in je štela osemindvajset ljudi. Poveljeval jim je Franc Pirnat, njegov namestnik je bil Ciril Korbar iz Cerkelj, propagandist pa Franc Javh.

Na Brezjah, kjer so bili prej »raztrganci«, je bilo januarja 1945 šestinsedemdeset mož. Poveljeval je Jože Vidmar, propagandist pa je bil Jože Gregor. Postopoma je nastala postojanka tudi na Jezerskem in je konec leta 1944 štela trideset mož. Poveljnik je bil Kómetar, propagandist pa Pavel Eržen. Tudi v Vodicaх so ustanovili domobranksko postojanko, v kateri je bilo v začetku leta 1945 osemindvajset mož, kar je bilo za to področje precejšnje število. Poveljnik je bil Franc Gubac-Matjažek, propagandist pa Blaž Žerovnik.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Maks Zadnik

6

Okupatorski zločini v Rižarni in drugod ter vloga tržaške buržoazije

Zgodovinska resnica je, da je ves ogromen italijanski policijski aparat stopil v službo k nacistom, ko so ti septembra 1943 organizirali v Trstu svojo upravno upravo in to je potrdil med pričanjem na sojenju v Trstu tudi bivši karabinjer Giuseppe Gionechetti, ki je dejal, da so karabinjerjem le spremenili ime »kraljevi« v »republiški«. Torej ni bil le posebni inšpektorat javne varnosti (Collottijeva banda) nacistični kolaboracionist, čeprav je bil ta na procesu največkrat omenjen. Navzlic temu pa italijanska vlada še ni preklcala podeljenega odlikovanja njegovemu najaktivnejšemu sodelavcu Gaetanu Collottiju.

To se je zgodilo kljub dejstvu, da so vodstva slovenskega in hrvaškega ter italijanskega NOB pozivala bивše pripadnike italijanskih policijskih sil, naj se jim pridružijo. Uspehi pa so bili le pičli. Če vemo, da je bilo moštvo italijanskih policijskih sil 25 let šolano in vzgajano v protislovanskem, reakcionarnem šovinističnem in fašističnem duhu, tedaj je povsem razumljivo, da je bilo vsaj nerazploženo, če že ne sovražno usmerjeno napram zatiranim Slovincem in Hrvatom, tedaj, je bil tudi ustrežljiv in poslušen odnos financarjev do nacistov – vrste Allers povsem logičen. Policijske službe pa so bile, saj zaradi njihovega namena tudi ni moglo biti drugače, organizirane in vodene tako, da so predvsem lahko dušile odpor Slovincem in Hrvatov, zato je vprašanje zakaj se je to zgodilo, povsem odveč. Prav vključitev italijanskega policijskega aparata z vsemi njihovimi izkušnjami in v 25. letih zbranimi obširnimi dokumenti-kartotekami v nacistično okupacijsko službo oz. upravo je bila zelo pomembna za uspešen boj proti slovenskim in hrvaškim partizanskim enotam in je tem povzročila veliko težav in žrtev.

In prav dokumentiranega razkritja celotnega delovanja italijanskega kolaboracionizma v Trstu, ki je omogočilo delovanje Rižarne, so se nekateri tržaški meščanski krogi tudi po 31 letih zelo bali, kajti bilo jim je povsem jasno, da se bo v objektivni, dokumentirani obravnavi vloge italijanskih esesovcev (teh je bilo v Rižarni v takojmenovanem stražarskem bataljonu najmanj 550, saj jih je bilo le v 6. četi, kot kaže ohranjen seznam 122.), karabinjerjev, financarjev, kvesturinov in drugih nedvomno izkazalo, da je njihov posredni in neposredni delež pri ustvarjanju pogojev, v katerih je bilo omogočeno množično pobijanje v Rižarni in drugod tako velik, da ga nikakor ne smejo dovoliti razkriti. Zato je bil zakulisni pritisk na sodišče tako močan, da so nekateri celo govorili o polomu italijanskega meščanskega Trsta, če bi se to zgodilo (to niti ni bilo neutemeljeno!) Zato je tudi sodišče z absurdno in nesprejemljivo logiko, češ da to ni potrebno, odklonilo zaslišanje italijanskih esesovcev kot prič in se uprlo obravnavi kolaboracionističnega delovanja karabinjerjev in financarjev. Javni tožilec dr. Coassin je celo poskušal z neposrednimi sugestivnimi vprašanji pričam polagati na jezik trditve, da italijanski esesovci niso sodelovali pri ubijanju v Rižarni. S tem je želel dokazati vsaj to, da so le ti vendarle opravljali samo »nekrvava« opravila. Ni pa vprašal ne Brkinov ne Čičev, kje so vse pobijali italijanski esesovci. Italijanski politični vrhovi pa so pustili obravnavati kolaboracijsko delovanje posebnega inšpektorata javne varnosti – Collottijevcev – ker je bil tako kompromitiran, da je bilo v naprej jasno, da bi bila obramba preveč tvegana in bi jih utegnili kompromitirati. Zakulisno pa je v Trstu preko tistih, ki so bili med vojno esesovski in okupatorski kolaboracionisti, po vojni pa so se vrnili v pravosodne in policijske službe, italijanske uprave, intenzivno delovala črna in rjava esesovska fašistična mreža, ki se je v zadnjih dneh odločila, da bo nastopila neposredno proti sojenju, nato pa spet spremenila stališče.

V končni posledici ne moremo biti nezadovoljni z doseženimi rezultati in obravnavi italijanskega kolaboracionizma v Trstu, če upoštevamo še vedno politično pomembno vlogo tržaške kolaboracionistične buržoazije, čeprav je javni tožilec Coassin v zaključnem nastopu, ko je pojasnjeval politične in zgodovinske razmere, opustil zahtevo za njegovo obsodbo, in četudi se je tudi sodišče v utemeljitvi obsodbe izognilo izrecni pravni obsodbi tega pojava, češ »da sodi v zgodovinsko in ne v pravno vzročnost«. Navzlic vsemu pa italijanski tržaški kolaboracionizem ni bil v povojnih letih še nikoli tako ostro in vseobsežno javno grajan, postavljen na sramotni oder in obsojen s strani milijonov italijanskih in drugih bralcev, kot je bil med sojenjem v Trstu. Italijani niso bili še nikoli poprej tako kot sedaj pripravljeni sprejeti tako kritične ocene. In prav to je za vzgojo mladine v sedanjih razmerah in njeno filozofsko ter družbeno opredelitev izredno pomembno, morda celo odločilno za boljše prihodnje sožitje med narodi.

Ali je bil dosežen namen sojenja?

Čeprav se je sojenje esesovskima oficirjema odvijalo 31 let po vojni in je bilo ne le omejeno na najmanjše število obtožencev, zajemalo pa je le nekatere posebne vrste hudodelstev, in četudi so ga vodili nedosledno in kompromisarsko, hkrati pa mu z vrsto nespretnih in zamujenih ukrepov zmanjšali vlogo, je imela izreden moralnopolitični in vzgojni pomen, ker je bilo hkrati rezultat in posledica politične zmage in vedno večje družbene vloge naprednih sil v Italiji. Lahko pa tudi upravičeno zapišemo, da je prav to sojenje ponovno dokazalo, da so deklaracije združenih narodov in nürnberška načela, sprejeta v povojnih letih o preganjanju in kaznovanju vojnih zločincev, še vedno živa, spoštovana in se v nekaterih demokratičnih državah tudi še uveljavljajo.

Ta proces je ponovno vnesel strah med vojne zločince, ker jim je dokazal, da niso, in nikjer ne smejo biti, varni pred pravično kaznijo niti več kot 30 let po vojni. Prav to dejstvo bo nedvomno streznilo marsikaterega neofašističnega prenapeteža, da bo temeljito premislil, preden se bo vključil v pogubni fašistični terorizem, ki je sredstvo sedanje fašistične taktike in politične strategije.

Sojenje je bilo za italijanske razmere izredno pomembno, čeprav sta bila obtoženca odsotna in so se po Trstu vztrajno širile trditve, da sodišče nesmiselno trati čas in denar s sojenjem zlovesčih senc, najreakcionarnejši tržaški krogi pa so kot protitudar hkrati zahtevali proces proti takojimenovanim »fojbarjem«. To zahtevo, ki jo je sprožil odvetnik Enzo Marghera pa so vsi odvetniki energično odklonili kot neprimerljivo. Mislim tudi, da je bilo sojenje za italijansko mladino, ki ji v šoli niso doslej v zadostni meri razkrili prave nravi fašizma, še posebej pomembno zato, ker je razkrilo zločinsko nravi fašizma in njegove protidemokratske težnje v organizaciji družbe in oblikah vladavine.

Takšen, v tem primeru le vzgojni smisel sojenja, je mogoče povzeti tudi iz utemeljitve sodbe iz 29. maja, v kateri je sodišče zavrnilo stališče preiskovalnega sodnika dr. Serba, da bi bile nekatere usmrtitve v Rižarni le golo izvrševanje kazni, pač pa so bile vse usmrtitve zločini. Po tej utemeljitvi pa je vprašljivo katera kazniva dejanja so vojaški vojni zločini in sodijo pod vojaški vojni zakon, po katerem pa so že zastarela; katera pa pod splošni del civilnega kazenskega zakonika in so opredeljena kot navadni zločini, ki niso zastareli.

(Nadaljevanje prihodnjič)

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE K

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KR.

OBRAMBNI DAN NA OSNOVNI ŠOLI BLEĐ – Ob koncu šolskega leta so aktiv ZRVS na osnovni šoli Bled, odbor za splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito ter štab civilne zaštite organizirali obrambni dan, ki je postal že tradicionalen. Najprej smo imeli atletske tekmovanje. Nato smo se zbrali v razredih, kjer so razredniki spregovorili o pomenu obrambnega dne. Predvsem so poudarili, da bodo v naši domovini vsi delovni ljudje in občani – tudi pionirji – nosilci in izvajalci splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Celotna akcija, ki je sledila je bila izvedena hitro in učinkovito.

Današnjemu času je treba včerašnjega izpovedati



Ivan Potrč

»Če hočeš pisati, moraš biti tako spočit, da se ti ne ljubi več lenariti,« je ponovil besede pisateljice Lili Novy. Ta čas mu uha-ja med prsti. Le sem in tja ga poskuša ujeti, ko se za dan ali dva preseli ob morsko peščino. Pesem valov ga spominja na rit-tem klopotev iz Sloven-skih gor, na Ptujsko pol-je, na kmetijo, za katero je pogosto strmél v kopa-ste oblake, ko so se podili čez Dravo. Že takrat je hotel pisati. V dedovi ve-liko sobi je samevala stara skrinja. Polna knjig je bi-la za malega Ivana svet čudovitih sanj, ki so do skrajnosti razburkale fan-tazijo kmečkega fanta.

»Kmečki človek sem,« poudari z globokim gla-som, da se mu zasvetijo oči. »Bili so časi, ko sem se bal, da bo moje življe-nje nenapisan list, da ne bom nič doživel. Spoznal pa sem, da je kmetija od-prta knjiga. Človeku je treba samo uho nastaviti. Nenadoma sem se srečal z brezobzirnostjo kmet-skega in viničarskega živ-ljenja, ki je mučilo moje vest in mi narekovalo ne-kaj storiti. Prijel sem za pero... Kako zelo prepo-gosto se vse skupaj sliši!« Pripoveduje mi o sreči, ki se vedno prepleta v spo-minih odraslega človeka, četudi... Težki časi so bi-li. Osem otrok pri hiši, in prazni predali, kjer naj bi bil kruh. Trdi, da je v njem še vedno ostalo ne-kaj otroštva, da se vanj pogosto vrača. Vračati se v preteklost... spet in spet je treba skozi marsi-kaj, kar človeka utruja, česar se človek boji.

»Današnjemu času je treba včerašnji čas izpo-vedati,« pravi pisatelj Potrč.

Sam poskuša to, koli-kor je v njegovih močeh, čeprav ve, da ni mogoče povedati vsega, kar se z leti nabere globoko pod srcem. Mauthausen... srečanje z najbolj grozno podobo sveta. Trenutki, ko odpove telo, ko te je strah pogledati po last-nem telesu in vendar tre-nutki, ko se rodi spozna-nje, da je človekova volja vsemogočna.

»Mislim, da le ni bistvo mojega pisanja v tem, da sem kmečki človek. Pisa-nje s tega področja je le moja mladost. V življenju sem se srečal z mnogimi

stvarmi, ki so me razburi-le, ko sem jim hotel vda-hniti dušo kot dramatik in pripovednik. Življenj-ska filozofija se v človeku spreminja. Z leti priroma tudi resnica, da na neka-tere stvari mirneje gledaš, morda bolj razsodno. Včasih se mi celo dozde-va, da je bila moja mla-dost ena sama pesem. Pe-sem ličkarjev, ko so se ob večerih zbrali ob peči, pe-sem na trgatvi.

In potem srednješolska leta in čas, ko smo padli v komunizem, kakor zrele hruške. Rad se spomi-njam ptujske gimnazije. Polni energije smo bili: Kveder, Bratko, Žnidar-šič... V kovčkih so nosili letake, ki so grozili takrat-nemu režimu in jih trosili po Ptuj. Tik pred matu-ro, leta 1934, so bili izda-ni. Ivan Potrč je bil izklju-čen iz gimnazije in vseh srednjih šol. Po pet so jih vklenili in jih vlačili po mestu. Ampak, ko si v ve-rigah, če prej ne, se v člo-veku rodi ponos. Sledilo je šest mesecev ječe, v ka-teri se je rodila večina Po-trčevih literarnih del.

Kot pripovednik je na-stopil že leta 1933 v ljub-ljanskem Zvonu, s »Ko-pači«.

Po smrti kralja Alek-sandra so ga izpustili, to-da ostal je »garjava ovca« in je preživel težko ob-dobje svojega življenja.

Leta 1937 je napisal po-vest »Sin«, preprosto so-ciološko podobo trdega in neizprosne kmečke-ga življenja. V času pred drugo svetovno vojno si je služil novinarski kruh pri Večerniku, kjer je še vedno veliko pisal o so-cialnih razmerah. Prav ti-stega dne, ko bi moral sle-či vojaško suknjo, se je svet potopil v drugo sve-tovno morijo. Do Ptuja je moral prepotovati vso Ju-goslavijo, ki je prav v ti-stih dneh žalostno propa-dala. Doma se je kmalu povezal s partijsko orga-nizacijo. Avgusta meseca leta 1941 pa so ga na mari-borski železniški postaji aretirali. Čez tri dni je bil v Mauthausnu.

»Žal moje pero ni spo-sobno vsega tistega ustrezno popisati,« raz-mišlja. »Če bi v naši lite-raturi vse to uspeli pove-dati s pravo umetniško močjo, bi ta literatura go-

tovo našla ustrezno me-sto v svetu.«

Zavzemam se proti vsa-kemu razvrednotenju li-terature. Dandanes sreču-jemo nasilje vsepovsod, ne le v umetnosti. Ruši se in se hoče uničiti nekaj, do česar se je človeštvo dokopalo. V Mauthausnu smo bili vsak dan priče umiranju, zmrzovanju, smrti in nikoli nismo iz-gubili vere, če bo nekoč vendarle drugače. Pri tem pa nihče izmed nas ni upal, da bo prišel kdaj živ iz taborišča. Literatura, umetnost, ki dela proti te-mu, ki izgublja vero, to osnovno človeško gonilo, je strahotno nasilje, rekel bi celo, da je to nova obli-ka fašizma.«

In spet se vrne s spomi-ni nazaj:

»K partizanom sem od-šel leta 1943. Hotel sem priti v eno izmed enot, pa so me določili za delo v uredništvu Ljudske pra-vice. Tam sem delal do ja-nuarja 1944, ko so me z Marijo Vilfanovo poslali v Beograd, v uredništvo Borbe. Delal sem kot do-pisnik neposredno s fron-te. Svobodo sem dočakal nekaj kilometrov od Za-greba.

Po osvoboditvi sem bil urednik Ljudske pravice. Načrtov je v meni gotovo toliko kot zelenja okoli počitniške hišice v Fiesi. In vendar se še vedno na-jraje vračam v Štuke pri Ptuj, kjer sem se rodil, še vedno me bolj navdu-šujejo klopotci v vinogra-dih. V literaturi se ven-darle lahko priznava le ti-sto, kar se razume. Po-vem pa vam, da pogosto berem stvari, ki jih popol-noma nič ne razumem. Nekateri celo mislijo, da je najvišja umetnost prav tista, nerazumljiva. Sam pa še vedno mislim – če se potožiš človeku, če za-jočeš, moraš to storiti ta-ko, da vzbudiš v nekom sočutje ali vsaj neki obču-tek.«

Literarna zapuščina pi-satelja in dramatika Iva-na Potrča z »Zločinom«, »Srečanjem«, »Nesmisel-nim življenjem«, »Onkraj zarje«, »Teričnikom«, »Krefli«, »Na hudi dan, si zmerom sam«, še ni zao-krožena celota. In upaj-mo, da bo še dolgo tako spočit, da se mu ne bo lju-bilo lenariti!

Silvo Teršek

(Iz ALBUMA PORTR-E-TOV, 1972)

Tito: »Trdno sem prepričan...«

Iz govora predsednika republike Jo-sipa Broza Tita na slovesni otvoritvi ministrske konference neuvršenih držav v Beogradu, 25. julija 1978:

»Trdno sem prepričan, da bodo neuvršene države tudi v prihodnje, tako kot so bile doslej, kos svoji zgo-dovinski obveznosti. Naša vztrajnost pri izpolnjevanju velikih nalog, ki nas čakajo, je tudi naš prispevek k izgradnji stabilnih in demokratičnih odnosov na svetu.«

DELO – 26. julija 1978

Plamen bratstva in enotnosti

Bilo je 7. julija, na dan vstaje srbske-ga naroda, v naselju zvezne mladinske delovne akcije Posočje 78: Oglasila se je pesem mladih in zvrstili so se nastopajoči. Recitacije v madžarskem, slovenskem, albanskem in jezikih dru-gih jugoslovanskih narodov in naro-dnosti, so se zlivale v en plamen – plamen mogočnosti in trdnosti, brat-stva in enotnosti naših narodov in na-rodnosti v svobodni socialistični do-movini. Še posebno je to poudaril to-variš Razpet, ko je dejal: »... Ne samo rezultati na deloviščih brigadirjev v Posočju in drugih krajih naše domo-vine, pač pa tovarišstvo, bratstvo in ljubezen mladih do te naše domovine so najvažnejši na mladinskih delov-nih akcijah.«

MLADINA – 20. julija 1978

V petih jezikih

Najbolj konkreten izraz skupnih programov izobraževanja v vseh petih enakopravnih jezikih v Vojvodini (sr-bohrvatski, madžarski, slovaški, ro-munski in rusinski) – kot možnost, da se vsak šola v svojem materinem jezi-ku in duhu svoje kulture – so učbeni-ki. Na osnovi edinstvenega koncepta v pokrajini pripravljajo izdajo enakih učbenikov v vseh jezikih narodov in narodnosti: iste vsebine, opreme in ce-ne – ne glede, ali so namenjeni popula-ciji, ki zajema 100 ali 10.000 učencev.

Pomemben prispevek k uresničevanju nacionalne enakopravnosti je tudi učenje jezika družbene sredine. Sedaj se v vojvodinskih osnovnih in srednjih šolah več kot 40.000 učencev iz vrst narodnosti prostovoljno uči srbohrvatski jezik, a več kot 20.000 učencev srbohrvatske in črnogorske nacionalnosti se uči – jezike narodno-sti.

BORBA – 15. julija 1978

Prvi na svetu

Samo dvanaest dežel na svetu je pri-delalo v letu 1976 več pšenice kot mi. To so ZSSR, ZDA, Kitajska, Indija, Kanada, Turčija, Francija, Avstralija, Argentina, Romunija, ZR Nemčija in

Iran. Samo ena izmed njih (ZR Nemčija) je imela v tem letu večji prispevek na hektar kot mi. Da primerjamo, naši poljedelci so v tem letu poželi na hek-tarju 34,7 metrskih stotov pšenice, pol-jedelci v ZSSR 16,3, v ZDA pa 20,4.

To, razumljivo, pa ne pomeni, da smo bili to leto po pridelku drugi na svetu. Boljših od nas je bilo 13 dežel. To leto je največ požela Holandija – 54 metrskih stotov na hektarju. Sledila ji je Danska, Belgija in druge. Če bi raču-nali samo Vojvodino, bi bili leta 1976 s 50 metriskimi stoti na drugem mestu, medtem ko bi družbeni sektor Vojvo-dine »delil« s Holandijo prvo mesto. Vojvodinci so vendarle v prednosti: pridelek 54 metrskih stotov pšenice so uresničili na površini 256 tisoč hektar-jev, a Nizozemci na površini 131 tisoč hektarjev. Tudi privatni sektor Vojvo-dine se je s svojim pridelkom 42 metr-skih stotov na hektarju visoko uvrstil.

Važnejša od pridelka je produktiv-nost, ki jo v proizvodnji pšenice dose-gajo naši poljedelci. Najboljši kombi-nati že proizvajajo 100 kilogramov v približno tridesetih minutah.

NIN – 16. julija 1978

Koliko je bila Sutjeska jugoslovanska

Viktor Kučan, avtor knjige »Bitka na Sutjeski«, katere prvi primerek so tovarišu Titu poklonili na dan borca:

– Zelo pomemben razlog mojega dela je bila ena izmed največjih pridobitev revolucije – bratstvo in enotnost. V knjigi se vidi, koliko je bila Sutjeska jugoslovanska. Vsi, ki so tukaj padli, so sebe vgradili v temelj bratstva. Podatki o tej veliki bitki govore o širini naše revolucije tudi kadar gre beseda o socialni sestavi borcev in politični pripadnosti, posebno partiji in SKOJ, tu so družine padlih... Želel bi, da je moje delo prispevek k naši zgodovini in našemu zgodovinopisju, prispevek spominu in naš veliki dolg do padlih tovarišev.

FRONT – 21. julija 1978



Viktor Kučan

Podtaknjene teme

Podpredsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Andreja Mila-nović je na vprašanje sodelavca NIN o tem, kako borci reagirajo na fenomen »industrijske predelave« zgodovine, rekel: – Na žalost mnogo izdajamo, a malo tega je kvalitetno. Pojavlja se neke vrste »banalna faktografija«, ki ničesar ne služi. Dela se tudi tako, da se podtika teme, za katere se vnaprej ve, da bodo imele dobro prodajo.

Gre pa za zgodovino naše sociali-stične revolucije, ki traja, o njenih očitkih in udeležencih, o njenih cil-jih in sporočilih, katerih vsaka napi-sana interpretacija, pa tudi ustna, ima v našem času izjemno idejno-po-litično in družbeno širino. Zato sle-herno izdajanje tekstov o tem času naše zgodovine implicira posebno družbeno in politično odgovornost, tako avtorjev tekstov kot tudi izdaja-teljskih svetov in založb, ki jih objav-ljajo.

ČETVRTI JUL – 25. julija 1978